

O'zbekiston adabiyoti va san'ati

ЎЗБЕКИСТОН АДАБИЁТИ ВА САНЪАТИ

Haftalik gazeta 1956-yil 4-yanvardan chiqqan boshlagan

www.uzas.uz

2017-yil 16-iyun №25 (4424)

Шу йил 15 июн куни Тошкент шаҳрида «Ижтимоий барқарорликни таъминлаш, муқаддас динимизнинг софлигини асраш – давр талаби» мавзусида анжуман бўлиб ўтди. Тадбирда Ўзбекистон мусулмонлари идораси раҳбарлари, дин арбоблари, «Нуроний» ва «Маҳалла» жамғармалари, Хотин-қизлар қўмитаси, «Камолот» ёшлар ижтимоий ҳаракати фаоллари, ҳокимликлар, ҳуқуқ-тартибот идоралари вакиллари, илм-фан ва маданият намояндалари, исломий таълим муассасалари мутасаддилари ва талабалари, жамоатчилик вакиллари иштирок этди.

ВАТАНИМИЗ ТАҚДИРИ ВА КЕЛАЖАГИ ЙЎЛИДА ЯНАДА ҲАМЖИҲАТ БЎЛИБ, ҚАТЪИЯТ БИЛАН ҲАРАКАТ ҚИЛАЙЛИК

Ўзбекистон Республикаси Президенти Шавкат Мирзиёевнинг «Ижтимоий барқарорликни таъминлаш, муқаддас динимизнинг софлигини асраш – давр талаби» мавзусидаги анжуманда сўзлаган нутқи

Ассалому алайкум, муҳтарам юртдошлар!

Авалло, шу улғу айём кунларида – муборак Рамазон ойида сиз, азиялар билан кўришиб турганимдан хурсанд эканимни билдириб, барчангизга ўзимнинг юксак ҳурмат ва эҳтиромимни изҳор этишга ижозат бергайсиз.

Қадри дўстлар!

Бугун сизлар билан – эл-юртимиз ўртасида катта обрў-эътиборга эга бўлган дин арбоблари, илм-фан, маданият намояндалари, жамоатчилик вакиллари билан муҳим бир масалани муҳокама қилиш учун шу муҳташам залга йиғилдик.

Кун тартибига қўйилган масала, яъни, ижтимоий-маънавий соҳани янада ривожлантириш, оилаларимиз, маҳаллаларимизда, бугун жамиятимизда соғлом муҳитни мустаҳкамлаш, ёшлар тарбияси, тинч-осуда ҳаётимизни, муқаддас динимиз поклигини асраш вазифаси бугунги кунда қандай улкан аҳамият касб этаётгани ҳақида, ўйлаётгани, ортиқча гапиришнинг ҳолати йўқ.

Нега деганда, айнан шу масалалар бизнинг бугунги ва эртанги кунимизни, фарзандларимиз, набираларимиз тақдири ва келажагини, бир сўз билан айтганда, ҳаёт-мамотимизни ҳал қилиши ҳеч кимга сир эмас.

Хар бир онгли инсонни чуқур ўйлан-тириб, ташвиш ва хавотирга соладиган бу масалалар ҳақида сўз юритишдан аввал ҳозирги вақтда шу йўналишда мамлакатимизда амалга оширилаётган кенг қўламли ишларга, дастур ва лойиҳаларга қисқача тўхталиб ўтиш, ўйлаётгани, мақсадга мувофиқ бўлади.

Бугунги кунда она юртимиз, Ўзбекистонимиз тараққиётини янги босқичга кўтариш мақсадида 2017-2021 йилларда Ўзбекистон Республикасини янада ривожлантириш бўйича Ҳаракатлар стратегияси қабул қилинган ва уни ҳаётга татбиқ этиш бўйича фаол иш олиб борилаётганидан сизлар албатта хабардорсиз.

Таъкидлаш кераки, ушбу стратегия барча соҳа ва тармоқларда ҳаётимизга чуқур кириб, амалий ҳаракатларимиз мезонига айланиб бормоқда. Айниқса, 2017 йилнинг юртимизда Халқ билан мулоқот ва инсон манфаатлари йили деб эълон қилинган

бу борада катта аҳамият касб этади.

Шу йўлдаги амалий қадамлар сифатида Ўзбекистон Республикаси Президентининг Халқ қабулхоналари ҳамда Виртуал қабулхонаси ташкил этилди.

Бу тузилмалар ўтган қисқа даврда эл-юртимиз ўртасида фуқароларнинг талаб ва эҳтиёжларини қонуний асосда ҳал қилишда муҳим роль ўйнайдиган институтга айланиб бораётганини алоҳида қайд этиш керак.

Виртуал қабулхона ва Халқ қабулхоналари ўз фаолиятини бошлаганидан буён ўтган давр мобайнида мамлакатимиз бўйича қарийб 890 мингга яқин фуқаро ариза билан мурожаат қилган. Ушбу мурожаатларнинг 93 фоизи ўрганилиб, тегишли жавоб қайтарилди.

Мурожаатларнинг қолган қисми эса, айни пайтда мутахассислар томонидан кўриб чиқилмоқда. Алоҳида таъкидлаш зарурки, фуқароларимиздан келиб тушаётган мурожаатларнинг қарийб 80-90 фоизи асосли ва ўринли бўлиб, улар йиллар давомида эътибор қаратилмасдан, тўпلامي қолган муаммолар эканини таҳлиллар кўрсатади.

Буларнинг барчаси, очигина айтадиган бўлсак, катта-кичик бўғиндаги раҳбарлар, давлат ва ҳўжалик органлари ходимлари халқ билан мулоқот қилишни деярли унутиб қўганини, бу масала жамиятимизда нақадар долзарб бўлиб турганини кўрсатади.

Шу муносабат билан мен яна бир бор таъкидлаб айтмоқчиман: халқ билан мулоқот ва инсон манфаатларини таъминлаш – бу ватанчиллик кампанияси эмас, балки давлат сиёсатининг устувор йўналиши бўлиб, доимо эътиборимиз марказида турадиган масаладир.

Шу борада яна бир муҳим институт – Фуқаролар ҳуқуқларини ҳимоя қилиш, жисмоний ва юридик шахсларнинг мурожаатлари билан ишлашни назорат қилиш ва мувофиқлаштириш бўйича Президентнинг давлат масолаҳатчиси хизмати тузилганини қайд этиш лозим.

Ҳозирги кунда ушбу хизмат ходимлари томонидан жойларда – Қорақалпоғистон Республикаси, вилоятлар ва Тошкент шаҳрида сайёр қабуллар ташкил этилиб, аҳолининг мурожаат-

лари маҳаллий давлат бoshқаруви идоралари вакиллари иштирокида кўриб чиқилиб, қонуний ҳал қилинаётгани ҳам сизларга маълум.

Бу ҳақда албатта кўп гапириш мумкин. Лекин ана шу ишларимиз, ислохотларимизнинг барча-барчаси улғу ва ягона бир мақсадга қаратилган. У ҳам бўлса, халқимизнинг тинчлиги, осойишталигини асраш, аҳоли фаровонлигини ошириш, фарзандларимизни соғлом ва баркамол инсонлар этиб тарбиялашдан иборат.

Бугун сизлар билан шу йўналишда олиб бораётган ишларимизни атрофлича таҳлил қилиб, уларни танқидий баҳолаб, ўз ечимини кутаётган долзарб вазифаларни белгилаб олишимиз зарур.

Сизларга яхши маълум, бизнинг давлатимиз кўп миллатли ва кўп конфессияли давлат. Бугунги кунда мамлакатимизда 130 дан ортиқ миллат ва элат вакиллари бир оила фарзандларидек аҳил ва инोक яшамоқда. Бу борада, ҳеч шубҳасиз, халқимизга азалдан хос бўлган бағрикенглик аъёнлари муҳим роль ўйнамоқда.

Ана шу ҳақиқатнинг тарихий тасдиғи сифатида бир мисол келтирмоқчиман. Самарқанд шаҳрида Соҳибқирон Амир Темур даврида бунёд этилган, Дониёр пайғамбар номи билан аталадиган мажлис ислом, христиан ва яҳудийлик дини вакиллари томонидан бирдек эъзозланади.

Эл-юртимиз неча асрлардан буён бу қутлуг қадамжони асраб-авайлаб, обод қилиб, унга ҳурмат-эҳтиром кўрсатиб келмоқда.

Шу биргина мисолнинг ўзи олижа-ноблик, эъзулик ва том маънодаги бағрикенглик фазилати халқимиз табиати, менталитети асосини ташкил этишдан далолат беради.

Бизнинг Конституциямиз ва қонунларимизда, миллати, тили ва динидан қатъи назар, барча фуқароларимиз тенг ҳуқуқ ва эркинликларга эга экани кафолатлаб қўйилган. Уларга ўз миллий маданияти, аъёна ва урф-одатларини сақлаш, ҳар томонлама ривожлантириш учун барча имкониятлар яратилган.

Биз бугун амалга ошираётган Ҳаракатлар стратегиясининг беиничи устувор йўналишида ҳам миллатлараро тотувлик ва диний бағрикенгликни

таъминлаш бўйича энг муҳим вазифалар белгилаб берилган.

Юртимизда этник ўзига хосликни ривожлантириш ва миллатлараро муносабатларни янада уйғунлаштиришда 138 та миллий маданий марказ катта роль ўйнамоқда.

Ана шу марказлар фаолиятини янги босқичга кўтариш, хорижий мамлакатлар билан маданий дўстлик алоқаларини янада ривожлантириш мақсадида биз яқинда муҳим бир қарор қабул қилдик. Унга биноан Республика байналмилал маркази негизда Миллатлараро муносабатлар ва хорижий мамлакатлар билан дўстлик алоқалари қўмитаси ташкил этилди.

Эндиги вазифа – мазкур қўмита олдида қўйилган долзарб масалаларни самарали ҳал қилиш, унинг фаолиятини талаб даражасида ташкил этишдан иборат.

Азиз дўстлар!

Мамлакатимизда мустақилликнинг илк йилларидан бошлаб виждон эркинлигини таъминлаш масаласига устувор аҳамият берилди. Жумладан, муқаддас динимиз, миллий қадриятларимизни, буюк азиз-авлиёларимизнинг хотираси, меросини тиклаш, қадимжоларини обод қилиш бўйича жуда кўп иш қилинди ва қилинмоқда.

Қиёслаш учун фақатгина баъзи бир мисолларни келтирмоқчиман.

Агар собиқ мустабид тузум даврида юртимизда 80 га яқин масжид фаолият кўрсатган бўлса, ҳозирги кунда уларнинг сони 2 минг 42 тани ташкил этмоқда.

Уша қарамлик йилларида Ўзбекистонда саноқли кишиларгина ҳаж қилиш имкониятига эга бўлган эди, ҳоло. Мустақиллик йилларида эса ҳар йили 5 мингдан зиёд тортишмиш ҳаж зиёратига бориб келади. Жорий йилда 7200 нафар фуқароларимиз муборак ҳаж сафарини амалга ошириш имконига эга бўладилар.

Бунинг учун барчамиз Оллоҳга шукрона келтириб, сиз, муҳтарам уламо-лар, имом-хатиблар, жамоатчилик вакиллари билан бирга динимиз тарихи, буюк алломалар ва азиз-авлиёларимиз меросини ўрганиш ва тарғиб этиш бўйича бошлаган ишларимизни давом эттиришимиз керак.

Кейинги вақтда мен жойларда бўлиб, ҳудудларимиз ҳаёти билан янада яқиндан танишар эканман, шундай бир фикрга ишонч ҳосил қилганманки, биз ҳали юртимизни, унинг ўзига хос тарихи, маданияти, улғу олим уламо-

ларини, бебаҳо маънавий меросимизни тўлиқ ўрганганимиз йўқ.

Мисол учун, Қашқадарё заминидан буюк аллома, мотуридия таълимотининг йирик вакили Абу Муин Насафий бобомиз яшаб ўтганлар. У киши узоқ муддат Бухоро ва Самарқандда таҳсил олиб, калом илми, яъни исломий эътиқод поклиги масаласида 15 га яқин китоб ёзганлар. Ана шу китобларида, бундан минг йил олдин дин масаласида адашганларга тўғри йўл кўрсатганлар.

Биз сайловолди учрашувларида ваъда қилган эдик. Ҳаммагиз "ойнаи жаҳон" орқали кўрдингиз, буюк ҳадис-шунос аллома Исо Термизий бобомизнинг Сурхондарё вилояти Шеробод туманидаги мангу оромгоҳларини ҳар томонлама обод қилиб, у ерда алоҳида илмий марказ барпо этдик.

Худо хоҳласа, Насафий бобомиз зиёратгоҳида ҳам ана шундай муаззам мажмуа барпо этамиз, бу улғу зотнинг китобларини таржима қилиб, нашрдан чиқарамиз.

Мана шундай савобли ишларни Бухорода Баҳоуддин Нақшбанд ҳазратларининг қадимжолари бўйича, Тошкентда Имом Термизий номидаги масжид ва Сузуқ ота мақбараси бўйича бошлаб юборганимиздан сизлар албатта хабардорсиз, деб ўйламан.

Шу билан бирга, очик тан олиш керак, тарихий-диний меросимизни ўрганиш, тиклаш ишлари ҳамма жойда ҳам талаб даражасида эмас.

Яқинда Бухоро вилоятида сафарда бўлганимизда, машҳур Мир Араб мадрасасини кўриб, тўғриси, анча хижолат бўлдим. Неча замоналардан буён халқимизга, динимизга хизмат қилиб келаётган, нафақат юртимиз, балки мусулмон дунёда шуҳрат қозongan қанчадан-қанча уламо-лар камолга етказган бу муқаддас даргоҳ ачинарли ҳолга тушиб қолгани албатта афсуслидир.

Бугунги кунда мазкур диний ўқув масканининг нуфузи ва мақомини ошириш, моддий-техник базасини мустаҳкамлаш, бу ердаги қадимий биноларни тубдан таъмирлаш, ён-атрофдаги ҳудудни ободонлаштириш бўйича зарур чора-тадбирлар амалга оширилмоқда.

Ана шундай эзгу ишларимиз қаторида биз ҳозир яна бир йирик лойиҳани амалга ошириш устида иш олиб бораёмиз.

Маълумки, бизнинг минтақамиз, авваламбор, бугунги Ўзбекистон за-

мини ислом илм-фани ва маданиятининг қадимий бешикларида бири ҳисобланади.

Халқимизнинг ана шундай бой тарихий, илмий, маънавий меросини ҳар томонлама ўрганиш, жаҳон афкор оммасига кенг таништириш, энг муҳими, ислом динининг асл инсонпарварлик моҳиятини чуқур очиб бериш мақсадида биз азим пойтахтимиз Тошкент шаҳрида **Ўзбекистондаги Ислом маданияти марказини** барпо этишга қарор қилдик.

Нега деганда, **“Жаҳолатга қарши – маърифат”** шиори остида мана шундай марказни ташкил этишни бугун даврининг ўзи тақозо этмоқда.

Ушбу марказни машҳур Хастимом мажмуаси ҳудудида ташкил этиш, бу ерда юртимиздан етишиб чиққан буюк ислом олимлари, аллома ва мутафаккирлар, жаҳон маданияти ривожига унутилмас ҳисса қўшган улғу шoir ва адиблар, рассом ва хаттотларга оид бой маълумотларни мужассам этиш кўзда тутилмоқда.

Марказ аввало меъморий ва бинокорлик нуқтаи назаридан ниҳоятда улғувор, муҳташам ва ноёб бўлиши лозим. Ушбу мажмуа ўзида нодир экспонатларга бой музей ва кутубхона, муҳасам эътиди. Шу билан бирга, бу ерда кенг қўламли илмий-тадқиқот ишлари ҳам олиб борилади.

Бу масканга ташриф буюрувчилар бир вақтнинг ўзида ислом оламининг ўйнаб энг ёрқин намояндаларининг ҳаёти ва фаолияти билан танишиш имконига эга бўлади.

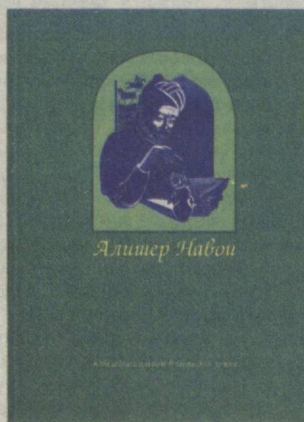
Масалан, Имом Бухорий, Имом Термизий, Имом Мотуридий, Абу Муин Насафий, Нажмиддин Кубро, Махмуд Замахшарий, Баҳоуддин Нақшбанд, Хўжа Аҳрор Валий каби азиз-авлиёларимиз, Муҳаммад Хоразмий, Аҳмад Фароний, Абу Райхон Беруний, Ибн Сино, Мирзо Улғубек, Али Қушчи, Алишер Навоий, Заҳриддин Муҳаммад Бобур сингари аллома ва мутафаккирлар, Камолддин Беҳзод, Махмуд Музаҳҳиб каби мусаввирларнинг бебаҳо меросидан намуналар, улар таваллуд топган ва фаолият кўрсатган тарихий шаҳарлар манзаралари турли ноёб экспонатлар орқали акс эттирилади.

Бизга ватандош бўлган ҳар бир аллома ва мутафаккирнинг ҳаёти ва фаолиятига экспозицияда алоҳида бир бўлим бағишланади.

Давоми иккинчи саҳифада.

Алишер Навоий ижоди Россияда 160 йилдан бери мунтазам тадқиқ этиб келинади. Ушбу эзгу аъёнаннинг мантиқий давоми 2016 йили нашрдан чиққан **“Рукописи и литографированные издания произведений Алишера Навои в Московских собраниях”** номли каталогдир. Юксак матбаа намунаси бўлиши ушбу китоб **“Искусство, наука и спорт”** ҳомийлик фондининг молиявий кўмагида чоп қилинган. Уни нашрга тайёрлашда Россиянинг нуфузли илмий муассаса, кутубхона, музей, илмий марказ ходимлари иштирок этган.

НАВОИЙНИНГ МОСКВАДАГИ ҚЎЛЁЗМАЛАРИ

Китобга мазмундор сўзбошини Россия ва Ўзбекистон дўстлик ва ҳамкорлик жамияти раиси И. Э. Круговых ёзган. Сўзбошида муаллиф буюк шоир ижодининг оламшумул аҳамиятини ёритган, унинг бугунги кун билан бевосита боғлиқ жиҳатларига эътиборни қаратган. Қувонарлиси, ушбу китобдан академик Азизхон Қаюмов ва профессор Динора Азимованинг ҳамкорлиқда ёзган мақоласи жой олган.

Китобдан Шарқ адабиёти тарихи бўйича таниқли мутахассис А. Б. Куделиннинг “Алишер Навоий таваллудининг 575 йиллигига (ҳаёти ва ижодини ўрганишнинг яқун ва истиқболи)” ҳамда туркийшунос И. В. Зайцевнинг шоирнинг Москва шаҳрида сақланаётган қўлёзма ва тошбосма асарлари ҳақидаги мақолалари ҳам ўрин олган.

Шоир асарлари асрлар давомида котибларнинг машаққатли меҳнати туфайли кўплаб нусхаларда кўчирилиб дунё бўйлаб тарқалган. Бугунги кунда

ушбу қўлёзмаларнинг аксарият қисми илмий тавсиф қилиниб, каталог сифатида нашр этилган. Бироқ дунёда сақланаётган шоир қўлёзмаларининг ҳаммаси ҳам илмий тавсифдан ўтиб, каталоглаштирилиб чоп қилинмаган. Мана шундай қўлёзма ва тошбосма манбаларнинг айримлари Москва шаҳридаги илмий муассаса, кутубхона, музей фондларида ҳам мавжуд. Туркийшунос И. Зайцев маълумотларига кўра, ушбу манбаларнинг 14 қўлёзма ҳамда 12 тошбосма нусхаси бўлиб, улар илмий ўрганилмаган. Олим ҳар бир ёдгорликнинг китобат тарихини кўрсатиб, илмий тавсифини берган.

Араб адабиёти бўйича таниқли мутахассис А. Б. Куделиннинг юқоридаги мақоласи шоир ижодий меросининг ўрганилиш тарихи ва истиқболда амалга оширилажак ишларнинг назарий асосларига бағишланган. Олим навоийшунослик

жаҳон илмининг ажралмас таркибий қисмига айланиб улғургани, шоир яшаган давр, ижодини ўрганиш ҳамда ўзга тилларга таржима қилиш борасида катта ютуқлар қўлга киритилганини тўғри таъкидлайди. Шу билан бирга, А. Б. Куделин навоийшунослик ҳусусида сўз юритганда негидир ўтган асрнинг 70-йиллигига қадар рус тилида ёзилган тадқиқотлар билан чегараланган.

Шарқшунос Султон Хусайн Бойқаро ва Алишер Навоий муносабатлари ҳақидаги аввалги фикр-мулоҳазалар қайта кўрилиши, аниқлик киритилишини зарур деб ҳисоблайди. Ваҳоланки, бу борада навоийшуносларимизнинг мақолаларида, жумладан, Ш.Сирожиiddиновнинг “Алишер Навоий: манбаларнинг қиёсий-типологик, текстологик таҳлили” номли монографиясида бирламчи манбаларга таяниб, далиллар асосида аниқлик киритилиб, ишонарли талқинлар илгари сурилган.

Давоми тўртинчи саҳифада.

ВАТАНИМИЗ ТАҚДИРИ ВА КЕЛАЖАГИ ЙЎЛИДА ЯНАДА ҲАМЖИҲАТ БЎЛИБ, ҚАТЪИЯТ БИЛАН ҲАРАКАТ ҚИЛАЙЛИК

Бошланиши биринчи саҳифада.

Ўзбекистонда уларнинг шарафига барпо этилган меъморий ёдгорликлар макетлари, қўлёзма ва босма асарлар, хаттотлик намуналари, ўша даврдаги амалий санъат буюмлари ва бошқа экспонатлар шу бўлимларда намойиш этилади.

Ўз вақтида Соҳибқирон Амир Темур бобомиз юртимизга олиб келган муқаддас Қуръони каримнинг Усмон нусхаси билан юртимиз тарихи ва маданиятига, динимизга оид қўллаб қўйиб, бутун замин чароғон этиб туради.

Азиз дўстлар, фурсатдан фойдаланиб, барчангизни ана шу саволи ишда ўз таклиф ва маслаҳатларингиз билан фаол иштирок этишга чақираман.

Сизларга яхши маълумки, турли давр ва шароитларда тақдир тақозоси билан юртимиз тарихи ва маданиятига, динимизга оид қўллаб қўйиб, бутун замин чароғон этиб туради. Сизларга яхши маълумки, турли давр ва шароитларда тақдир тақозоси билан юртимиз тарихи ва маданиятига, динимизга оид қўллаб қўйиб, бутун замин чароғон этиб туради.

Сизларга яхши маълумки, турли давр ва шароитларда тақдир тақозоси билан юртимиз тарихи ва маданиятига, динимизга оид қўллаб қўйиб, бутун замин чароғон этиб туради.

Чет элларда сақланаётган маданий бойлиқларимизни аниқлаш ва уларни ҳар томонлама ўрганиш, имкон қадар мамлакатимизга олиб келиш мақсадида кейинги даврда бирмунча ишлар амалга оширилди. Лекин ҳаммамиз тушунамизки, бу ишларни жамоатчилик асосида ҳал қилиб бўлмайди. Бу масалани давлат сиёсати даражасига кўтариш зарур.

Бу эса тегишли молиявий ва ташкилий ресурсларни, соҳага юқори илмий салоҳиятли кадрлар ва мутахассисларни жалб қилишни талаб этади.

Бу муҳим вазифани амалга ошириш учун биз ҳозирги вақтда Вазирлар Маҳкамаси ҳузурда алоҳида марказ тузиш бўйича қарор лойиҳаси устида ишлаяпмиз.

Бундан асосий мақсад шунки, тарихимиз, маданиятимиз, динимизга алоқадор бир варақ қўлёзма бўлса ҳам, уларни тўплаб, жалқимизни, ёшларимизни таништириш, бизнинг қандай буюк ва бетакорор меросимиз борлигини англатиш, фарзандларимизни шу улуг меросга муносиб этиб тарбиялашдан иборат.

Бизнинг ана шундай ишларимиз нафақат юртимизда, балки чет элларда ҳам жиддий қизиқиш уйғотмоқда. Дунёдаги, мусулмон оламидаги нуфузли халқаро ташкилотлар, катта обрў-эътиборга эга бўлган расмий шахслар бу борада биз билан ҳамкорлик қилиш истагини билдиришмоқда.

Сизларга маълумки, 2016 йил октябр ойида Ислон ҳамкорлик ташкилоти Ташқи ишлар вазирлари кенгашининг Тошкент шаҳрида ўтказилган учрашувида Ўзбекистон томонидан Имом Бухорий халқаро илмий-тадқиқотлар марказини тузиш тўғрисида ташаббус илгари сурилган эди.

Яқинда Саудия Арабистонига сафаримиз пайтида Ўзбекистон Республикаси ҳукумати билан Ислон тарқиёт банки ўртасида айна шу масала бўйича англашув меморандуми имзоланди.

Мазкур банк президенти Бандар Ҳажар жаноблари ушбу ташаббусни қўллаб-қувватлаб, **“Ислон тарқиёт банки – бу Ўзбекистоннинг банки”**, деб айтдилар. Бу сўзлар бутун ислом уммати, ислом жамоатчилигининг Имом Бухорий юртига, унинг авлодларига бўлган юксак ҳурмат-эҳтироми ифодаси, десак, айна ҳақиқат бўлади.

Саудия Арабистонига ўтказилган халқаро саммитда катта-катта давлатлар, араб, мусулмон мамлакатлари ва АҚШ раҳбарияти бир фикрга алоҳида урғу беришди. Яъни, улар жаҳолатга қарши маърифат, таълим-тарбияни кучайтириш билан курашиш зарур эканини таъкидлашди.

Бу фикрлар диний масаладаги бизнинг ёндашувимиз билан уйғун ва ҳамоҳанг экани айниқса эътиборлидир. Жумладан, АҚШ Президенти Дональд Трамп жаноби олийлари ҳам шу борада аниқ ва конструктив таклифларни илгари сурди.

Мен Президент сифатида Америка халқи ва ўз номимдан кафолат бераман, биз терроризм ва экстремизмга қарши қаттиқ кураш олиб борамиз, бу йўлда, қайси дин вакили бўлишимиздан қатъи назар, барчамиз бирлашишимиз зарур. Ер юзиде тинчликни сақлаш ва мустақамлаш энг асосий вазифамиз бўлиши керак, деди АҚШ Президенти.

Саммит минбаридан янграган бундай гаплар албатта бизга ҳам маъқул бўлди. Шу нукта назардан қараганда, биз бугунги кунда ижтимоий-маънавий ҳаётимизни ривожлантириш борасида амалга ошираётган ишларимизни янги босқичга кўтаришимиз, бунинг учун давлатимиз ва жамиятимизнинг барча куч ва имкониятларини сафарбар этишимиз шарт. Чунки ҳозирги вақтда дунё миқёсида ҳукм сураётган таҳликали вазият, сиёсий ва иқтисодий инқирозлардан таъшишга тушмаётган бирорта давлат ёки жамият йўқ, десак, ҳеч қандай муболага бўлмайди.

Айниқса, халқаро терроризм, экстремизм, наркотрафик, диний қарамақаршилиқ, ноқонуний миграция, одам савдоси, экологик муаммолар, айрим минтақаларда иқтисодий ноқорчилик, ишсизлик, қашшоқлик кунайиб бораётгани бутун инсониятни қаттиқ хавотирга солмоқда.

Ана шундай ўта мураккаб ва қалтис шароитда қандай йўл тутиш, қандай қилиб тинчлик ва оқилолликни сақлаш, барқарор ривожланишни таъминлаш мумкин, деган савол барчамизни жиддий ўйлантириши зарур.

Айниқса, кейинги пайтда турли мамлакатларда содир этилаётган террорчилик ҳаракатларининг ижрочилари қаторида миллатимизга мансуб кимсалар ҳам борлиги халқимизда афсус ва надомат уйғотмоқда.

Тинчлик ва оқилолликни, инсонийликни ҳамма нарсадан устун қўядиган халқимиз бундай шахсларни, уларнинг қилмишларини кескин қоралайди. Уларни ўзбек деган номга номуносиб деб ҳисоблайди.

Ҳозирги вақтда ёшлар, айниқса, чет элда ишлаб, ҳалол меҳнат билан даромад топаман, деб юрган фуқароларимиз терроризм ва экстремизм чангалига тушиб қолмаслиги учун биз барча чораларни кўряпмиз.

Авваламбор, қўшни давлатлар билан ҳамкорлик алоқаларини ривожлантиришга алоҳида аҳамият берапмиз. Бизнинг мақсадимиз улар билан рақобат қилиш эмас, балки ҳамкорлик алоқаларини кучайтириш, умумий муаммоларни биргаликда ечишдан иборат.

Шу мақсадда, мана, Туркменистон ва Қозғистон Республикасига қисқа муддатда икки марта таъриф билан бордик. Россия Федерацияси, Хитой Халқ Республикаси, Саудия Арабистонига таърифларимиз ҳам самарали бўлди.

Россия Федерациясига давлат таърифи чоғида меҳнат миграцияси бўйича муҳим келишувга эришдик. Бизнинг бу борадаги позициямиз аниқ; одам қаерда бўлса ҳам ишлаши, оиласи, бола-чақасини боқиши керак. Лекин у ҳалол меҳнат қилиши, қонуний йўл билан даромад топиши лозим. Бунинг учун давлатимиз барча шароитларни яратиб беришга тайёр.

Аммо яратилган имкониятлардан тўғри фойдаланмасдан, эгри қадам босадиган, эл-юртимизга иснод келтирадиган кимсалар – уларни онқўр десак, тўғри бўлади – бундай шахслар билан бошқача иш олиб борамиз. Буюк шоиримиз Заҳириддин Муҳаммад Бобур айтганидек, **“Ҳар кимки вафо қилса, вафо топқусидур, Ҳар кимки жафо қилса, жазо топқусидур”**.

Муҳтарам дўстлар! Бугунги кунда ижтимоий-маънавий муҳитни ва аҳоли турмуш шароитини яхшилаш, ёшларни турли диний экстремистик оқимлар таъсиридан асраш масаласи барчамиз учун энг асосий масала бўлиб турибди.

Шу муносабат билан мен Тошкент шаҳрининг Шайхонтоҳур тумани ва Андижон вилояти фаоллари билан бўлган учрашувда айтган баъзи фикрларимиз бугун сизларнинг олдингизда тақдорлашни ўринли, деб биламан.

Биз қўп жойларда жаҳолатга қарши маърифат ташаббуси билан чиқаяпмиз. Муқаддас ислом динини никоҳ қилиб бошқа кўчаларга кириб кетаётган жохил кимсалар бир нарсани тушунамайди ёки тушунишни истамайди. Яъни, ислом фақат нури ҳаётга, илм-маърифатга, яхшиликка ундайди. Ҳеч қачон ҳунрезлик, қотиллик, зўравонликка қақирмайди. Ана шу ҳақиқатни тан олмасдан, сохта гоёларга алданиб, зарарли оқимларга кириш, террорчи бўлиш – бу Ўзбекистон халқига мутлақо тўғри келмайди.

Алхамдулиллоҳ, ҳаммамиз мусулмонимиз, бунинг шукронасини қилиб, фарзандларимизни ҳам бундай неъматнинг қадрига етадиган инсонлар этиб тарбиялашимиз керак эмасми?

Муҳтарам имом-хатибларимиз Худо йўлида ҳолис хизмат қилишни ўз зиммаларига олганлар. Бу ҳам масъулият, ҳам улкан шараф. Шунинг учун соғлом эътиқод йўлини тарғиб қилишни аввало кимдан сўраймиз? Сиз, азизлардан сўраймиз. Шу борада барчамиз кимдан ибрат оламиз? Сиз, азизлардан.

Шунинг учун ҳам сизларнинг катта билимингиз, обрў-эътиборингизни инobatга олиб, мен сизларга, барча дин ахлларига, жамоатчилигимизга мурожаат қилмоқчиман: юртимизда тинчликни, оқилолликни сақлашда бизга ёрдам беринг.

Агар маҳаллангизда бирорта бола зарарли диний оқимга кириб қолган бўлса, уни нотўғри йўлдан қайтаришга ҳаракат қилинг.

Аввало, улар билан гаплашиб, бу – ота-боболаринг йўли эмас, бу йўлдан қайт, ҳақиқат мана бу ёқда, тинчлик ва эзгулик йўлидан бориб, ҳеч ким ҳам бўлмаган, деб уларни соғлом эътиқодга ишонтириш керак. Билим билан, ақл ва маърифат, намунали ишлар билан ишонтириш керак. Тарихдан, бугунги ҳаётимиздан олинган ҳаётий, таъсирчан мисоллар билан инонтириш керак.

Бундай тарғибот, бундай ташвиқот сизларнинг қўлингиздан албатта келади.

Йўлдан адашган болани дарров душманга чиқармасдан, уни ўзимизнинг фарзандимиз, деб билишимиз керак. Унга бутун қалбимиз, юрагимиз билан ачинаётганимизни шу бола билсин. Зора, шунда уларнинг ҳам қалб кўзи очилса, тўғри йўлга қадам қўйса...

Бир биланги йўлдан адашиши – бу нафақат бир оила, балки бутун жамият бошига тушган кулфат. Бундан аввало шу боланинг ота-онаси, ака-укалари, ақинлари жабр кўради. Бундай пайтда уларга ёрдам бериш керак. Биз эса, афсуски, улардан ўзимизни олиб қочамиз. Тўйга қақирмаймиз, маросимга қақирмаймиз, у фалончининг акаси ёки ўғли, деб уларнинг нафратини баттар авж олдирамиз, айбсиз одамларни ашаддий душман қиламиз.

Натижада нима бўлади? Кулфат қамайиш ўрнига қўяйди. Бошқа оилалар ҳаётига ҳам кириб боради. Бугун шу масалани кўндаланг қўядиган вақт келди.

Буюк маърифатпарвар бобомиз Абдулла Авлоний **“Олижаноб кишилар узрни қабул қилур”**, деб таъкидлаган эканлар. Халқимиз – мард ва олижаноб халқ. Ким чин дилдан узр сўраса, тавба қилса, албатта гуноҳидан кечадди. Шунинг учун ҳозирги кунда қанча адашганларни кечириб, тўғри йўлга соляпмиз. Бирини ўқишга, бирини ишга, бирини қасбга қайтаряпмиз.

Минг афсуски, зарарли диний оқимга кирган болани «Бу – қўшнинг боласи, бошқа қишлоқ ёки тумanning боласи», деб қўлай бўлаётганлар ҳам орамизда йўқ эмас. Кимдир четга чиқиб, экстремистларга қўшилиб юрган бўлса, баъзи раҳбарлар, у Фарғонадан эмас, Андижондан, Қашқадарёдан эмас, Самарқанддан, деб бепарво бўлмоқда. Лекин у Ўзбекистон фарзанди, Ўзбекистон фуқароси-ку!

Шу муносабат билан бир фикрни алоҳида таъкидлаб айтмоқчиман: Ўзбекистонда давлат давлатчилигини қилади, қонун устувор бўлади. Худога шукр, давлат раҳбари сифатида бунини таъминлашга менинг кучим ҳам, билимим ва салоҳиятим ҳам албатта етади. Бу ҳақиқатни ҳеч ким, ҳеч қачон эсидан чиқармасин.

Халқимизда **“Икки кеманинг бошини тутган фарқ бўлади”**, деган мақол бор. Қайси раҳбар, қайси имом-хатиб у томонга ҳам, бу томонга ҳам ёқаман, деб иш кўрмоқчи бўлса, қаттиқ адашади. Бизга бундай икки-юзламачи, мунофиқ одамлар мутлақо керак эмас.

Мусулмончилик ҳар биримизнинг юрагимизда, виждонимизда бўлиши лозим. Инсон имон-эътиқоди бўлса, юртига содиқ бўлиб хизмат қилса, у ҳақиқий ватанпарвар бўлади.

Агар у эътиқодсиз бўлиб, чаласавод бўлиб, хиёнат қилиб, боя айтганимдек, икки томон билан ҳам “йўйи” қиламан, бу давлат кетса, анавилар қилиб қолса, улар билан ҳам тил топишаман, деб найранг қиладиган бўлса, билиб қўйинглар, бундай “номер”лар бизга ўтмайди.

Албатта, ашаддий террорчи ва экстремистлар ўз йўлидан қайтмайди. Уларнинг миёси, бутун хужайраси заҳарланиб, қўли қонга ботиб бўлган. Уларга гап ўқтириб, инсофга қақаришнинг ҳеч қандай фойдаси йўқ.

Шунинг учун ҳам ҳар қайси маҳал-

ла, ҳар бир туман ва вилоят ўз худудидан чиққан, чет элларда террорчи гуруҳлар сафиде юрган ашаддий экстремистларни Ўзбекистон фуқаролигидан чиқариш ҳақида Ўзбекистон Президентига таклиф қилиши зарур.

Бу масалани аввало чуқур ўрганиш керак, айби исботланган тақдирда мен уларни Ўзбекистон фуқаролигидан маҳрум қилишга тайёрман. Оқни – оқ, қорани – қора, дейдиган вақт келди. Бизга бундай онқўрлар керак эмас.

Айни вақтда бу масала бўйича жойлардаги ижро органлари, ҳокимликлар, давлат ва жамоат ташкилотлари ҳам ўз муносабатини ўзгартириши лозим.

Адашганлар ҳақида гапирганда, жамоатчилигимиз, имом-хатибларимиз, керак бўлса, туман ҳокимига бориб, «Бу йилгитга иш беринг, уй беринг, у ўзи асли ёмон одам эмас экан, кимнингдир ноинсофлиги, адолатсизлиги туғайли шу қўйга тушибди», деб айтишдан қўрқмасин.

Бугунги йилгизда иштирок этаётган ва вилоятларда ўтирган барча раҳбарлар ҳам бу гаплардан албатта хулоса чиқариши керак.

Бугун қанча ёшлар сохта алдовларга учиб, ўз умрини ҳазон қилаётганини ўйлаб, тўғриси, туманлари уламасдан чиқаман. Ўзингиз айтинг, азиз биродарлар, бу аччиқ ҳақиқат юрагимизга ханжар бўлиб санчилиши керак эмасми?

Ахир, кечагина шу ёшлар, ўзимизнинг қорақўзлар, биримизнинг маҳалладошимиз, биримизнинг ўғлимиз, биримизнинг қизимиз ёки жиянимиз эди-ку! Улар қачон адашди, қачон нотўғри йўлга кириб кетди?

Биз нега гафлатда қолдик? Қачон, қаерда хатога йўл қўйдик? Фарзандларимиз қачон беғоналарнинг қўлига ўтиб кетди? Нима жин урдию улар ўз ота-онаси, ўз юртининг душманига айланиб қолди?

Бугун бу мудҳиш бало-қазоннинг олдини олмасак, бор кучимизни шунга сафарбар этмасак, эртага кеч бўлади.

Юртимизда яшаётган, оиласини, фарзандларининг эртанги кўнини ўйлайдиган ҳеч бир инсон, дин арбоблари, жамоатчилик вакиллари бу ҳаёт-мамат масаласидан четда турмаслиги керак.

Мана, ўзингиз кўряпсиз, Афғонистон, Сурия, Ироқ, Ливия каби давлатларда нима бўляпти? Яна қандай мисоллар керак ўзи? Бу фожиалар барчамизнинг кўзимизни очиши зарур эмасми?

Қуръони каримда айтилган **“Ўз қўларингиз билан ўзингизни ҳалокатга ташламанг”**, деган ҳикматли сўзлардан ҳаммамиз хулоса чиқаришимиз лозим. Бизнинг бепарволигимиз, қўлайчилигимиз фақат фоҳиша келтиради. Болаларимиз, оиламиз, бутун юртимиз бошига фалокат келтиради. Айтишлар, ўзини инсон деб биладиган, виждони, имони бор ҳеч бир одам бунини истайдими? Йўқ, албатта.

“Бола ота-она қўлида бир омонатдир”, дейди буюк алломаларимиз. Болаларимиз, уларнинг тақдир, келажаги ҳақиқатан ҳам жуда омонат эканини бугунги ҳаёт ҳар томонлама исботламоқда.

Агар фарзандимизга тўғри тарбия бермасак, ҳар кун, ҳар дақиқада унинг юриш-туриши, кайфиятидан огоҳ бўлиб турмасак, уларни илму хунарга ўргатмасак, муносиб иш топиб бермасак, бу омонатни бой бериб қўйишимиз ҳеч гап эмас.

Биз, қўпчанча болам мактабда, ўқишда ёки чет элда ишлаяпти, деб хотиржам юрибмиз. Лекин бизнинг бундай соддалигимиз, бепарволигимиздан душманлар маккорлик билан фойдаланмоқда. Бизнинг жону жаҳонимиз бўлган фарзандимиз душманлар қўлида қуролга айланиб қолса, бунинг учун аввало ким айбдор? Ўзимиз эмасми?

Шунинг учун мактаб, лицей ва коллежлардаги, олий ўқув юртиларидаги таълим-тарбия, биринчи навбатда, давомат масаласига ниҳоятда жиддий эътибор беришимиз шарт.

Биронта ўқувчи ёки талаба узрси ўқишга келмай қўйса, таълим маскани ҳам, оила ҳам, маҳалла, ҳокимият идоралари ҳам бу тўғрида бонг уриши, сергак тортиши, бунини фавақулд-да бир ҳол деб баҳолаши керак.

Ана шундай назорат тизими самарали ва ўзаро боғлиқликда ишлайдиган бўлса, албатта биз вазиятни қўлга олиб, уни ижобий томонга ўзгартира оламиз.

Шунинг учун ҳам биз туманларда ҳокимлар ҳамда ички ишлар бўлими бошлиқларининг ёшлар билан ишлаш бўйича ўринбосари лавозимини ташкил этдик.

Кейинги йилларда халқимиз ўртаси-

да кенг тарқалган **“Ўз ўйингни ўзинг асра!”** деган даъватга бугун **“Ўз бо-лангни ўзинг асра!”** деб қўшимча қилиш вақти келди, деб ўйлайман.

Адашган ёшларни тарбиялашимиз, керак бўлса, жазони ўташ жойларига ҳам бориб, улар билан гаплашишимиз лозим. Чин дилдан тавба қилиб, ота-онаси, оиласи бағрига, тўғри йўлга қайтишни ният қилган одамларга амаллий ёрдам беришга мен давлат раҳбари сифатида доимо тайёрман.

“Нуроний”, “Маҳалла” жамғармалари, Хотин-қизлар қўмитаси, “Қамолот” ёшлар ижтимоий ҳаракати, ички ишлар идоралари ва бошқа тегишли ташкилотлар бу масала бўйича бевоқифа жавобгар бўлиб, иш самардорлигини тубдан оширишлари, мутлақо янги тизимга ўтишлари зарур.

Бу борадаги энг муҳим вазифалар ҳақида гапирганда, қўйидагиларни алоҳида таъкидлашни истардим.

Биринчидан, жойларда махсус ҳисобга олинган фуқароларнинг турмуш шароити, ижтимоий-иқтисодий аҳоли, муаммоларини ўрганиш, ушбу тоифа шахслар нега радикаллашиб кетганининг сабабларини ҳар томонлама чуқур таҳлил этиш лозим.

Ана шу ишларнинг натижалари бўйича давлат ва жамоат ташкилотлари фаолиятида қўллаш учун аниқ тавсия ва таклифлар ишлаб чиқишни бугун ҳаётнинг ўзи талаб этмоқда.

Агар биз шу йўналишдаги ишларни аввалгидек давом эттирадиган бўлсак, яъни, умумий профилактика ишларини ёшлар радикал диний оқим аъзосига айландиридан сўнг ўтказадиган бўлсак, бундай хавф-хатарга қарши ҳеч қачон самарали кураша олмаймиз.

Қисқача айтганда, узоқни қўзлаб, керак бўлса, ҳаётда бир қадам олдинда юриб, бизни доғда қолдирмоқчи бўлганларнинг ҳийла-найрангларини аввалдан билиб, биринчи зарбани улар эмас, биз беришимиз зарур. Шунда давлатнинг – давлат, жамиятнинг – жамият экани бор кучи ва қудрати билан намойён бўлади.

Иккинчидан, диний маърифат ва маънавий-ахлоқий тарбия масалалари бўйича маҳалла маслаҳатчилари, профилактика инспекторлари, имом-хатиблар ва ҳуқуқчи муҳофаза қилиш органларининг тегишли ходимлари учун ма-лака ошириш ўқувларини ташкил этиш керак. Бу ўқувларда уларни диний экстремистик ва террорчи гуруҳларнинг иш усули, ғаразли ғоя ва мақсадлари билан таништириб бориш зарур.

Адашган шахслар билан ишлайдиган мутахассис, у маҳалла маслаҳатчиси, имом-хатиб ёки профилактика инспектори бўладими, аввало бузғунчи қишлар қандай ашаддий илгари сураётганини билиши керак.

Акс ҳолда у ана шу гоёлар хато экани, дини динёнатини, элу юртимиз манфаатларига зид келишини тушунишга беролмайди. Бундай ҳолатда қандай қилиб адашган кимсани тўғри йўлга ишонтириш мумкин?

Учинчидан, ҳокимларнинг ёшлар билан ишлаш ҳамда жамоатчилик ва диний ташкилотлар, шунингдек, хотин-қизлар бўйича ўринбосарлари аввало ўзлари ташаббус кўрсатиб, турли сохта ваъдалар, ҳавойи гаплар ортдан эргашган фуқароларимизнинг хонадонларига кириб боришлари керак. Улар билан суҳбат ўтказишлари, иссиқ-сувиғи, ташвиш ва муаммоларидан хабардор бўлишлари лозим. Уларнинг кундалик режасида ҳар кун қайси диний оқим аъзоси билан учрашиш, диний-ахлоқий жиҳатдан муаммоси бўлган хонадоннинг масаласини ҳал этиш бўйича аниқ вазифалар акс этиши шарт.

Агар биз ёлгон ғояга алданганларни ўз ҳолига ташлаб қўйдиган бўлсак, эртага четда пайт пойлаб турган қабиҳ ёв келиб, уни ўз ортидан етаклаб кетмаслигимиз ким кафолат беради?

Бугунги кунда диний экстремистик оқим аъзоларининг фарзандларини жамоат ишларига, дунёвий турмуш тарзига, хусусан, фан ва касб-унавар тўғрараклари, санъат фестиваллари, спорт мусобақаларига жалб қилишга етарлича эътибор қаратилмаётган. Бунини албатта қониқарли деб бўлмайди. Нега деганда, бир-икки марта номига тадбир ўтказиш билан иш битмайди. Бу йўналишда ҳар кун, ҳар соатда, доимий ва тизимли равишда иш олиб бориш керак. Бунини маънавий ҳаёт, гоёвий-мафкуравий иш деб қўйибди. Бу бизга галла ёки чигит экиш эмас, уруғни тупроққа ташладик, бўлди, энди кутишимиз, деб қараб ўтирсак.

Мафкура соҳасида бўшлиқ деган нарсанинг ўзи ҳеч қачон бўлмайди. Чунки инсоннинг қалби, миёси, онгу тафаккури ҳеч қачон ахборот олишдан, фикр-

лашдан, таъсирланишдан тўхтамайди.

Демак, унга доимо маънавий озиқ керак. Агар шу озиқни ўзи яшаётган муҳитдан олмаса ёки бу муҳит уни қониқтирмаса, нима бўлади, айтинглари? Бундай озиқни у аста-секин бошқа ёқдан излайди. Шунга йўл бермаслигимиз керак. Мана, гап нима ҳақида кетяпти!

Бунинг учун ўзини жамиятимиз, ёшларимиз маънавияти, гоёвий-мафкуравий тарбияси учун масъул деб билган инсонлар – бу маҳалла ёки диний ташкилотлар бўладими, ҳуқуқ-тартибот идоралари ходимлари ёки катта тақдир кучига эга ижодкор зиё-лилар бўладими – уларнинг барчаси айниқса фаол бўлишлари лозим.

Афсуски, биз бу масалаларда ух-лаб ўтирибмиз. Гапнинг очиги шу: ух-лаб ўтирибмиз. Душман эса ўз ишини қилляпти. Баъзи ўринларда татто мақсадига ҳам эришяпти.

Агар бу сўзларим ким

ВАТАНИМИЗ ТАҚДИРИ ВА КЕЛАЖАГИ ЙЎЛИДА ЯНАДА ҲАМЖИҲАТ БЎЛИБ, КАТЪИЯТ БИЛАН ҲАРАКАТ ҚИЛАЙЛИК

Бошланиши биринчи саҳифада.

Ёки турмуш қурган ёшлар орасида ҳаётни енгил-елпи тасаввур қилиш, оила муқаддас эканини тушуниб етмаслик ҳолатлари ҳам, афсуски, учраб турибди.

Ёш оилалар орасида арзimas сабаблар билан ажралишлар кўпайиб бормоқда. Бегуноҳ болалар етим бўлиб, меҳр ва эътиборга энг ташна вақтида ота-она тарбиясидан четда қолмоқда.

Яна бир нохуш ҳолатни бугун афсус билан айтмоқчиман: оилаларда носоғлом муносабатлар, қайнона-келин, эр-хотин ўртасидаги жанжаллар, хотин-қизларимиз орасида ўз жонига қасд қилиш ҳолатлари борлиги шахсан мени қаттиқ изтиробга солмоқда.

Сизлар яхши биласизлар, Қуръони каримда **“Ўзингизни ноҳақ ўлдирмангиз”** деб буюрилади. Муборак ҳадисларда ўз жонига қасд қилганлар ҳеч қачон жаннатга тушмаслиги ҳам баён қилинади.

Шунга қарамасдан, аёлларимиз орасида ўз жонига қасд қилиш ҳолатлари барҳам топмаётган экан, биз аввало бунинг сабабларини бартараф этиш ҳақида ҳар томонлама ўйлашимиз, жумладан, аҳолимиз, аёлларимиз ўртасида динимизнинг бу ҳақда қарашларини тушунтиришимиз лозим.

Шу ўринда яна бир нозик масала бўйича алоҳида тўхталиб ўтмоқчиман. Баъзан ҳаётда «ЗАГС», яъни, Фуқаролик ҳолати далолатномаларини ёзиш органидан ўтмасдан туриб, пул эвазига яширинча шаръий никоҳ ўқитиш, хотин устига хотин олиш ҳолатлари ҳам, минг афсуски, учраб турибди.

Бир пайтлар ҳаётнинг ўзи рад этган қундошлик, қўшхотинлик балоси қандай ҳунук оқибатларга олиб келиши барчамизни ташвишга солиши керак. Атоқли адибимиз Абдулла Қодирий **“Ўткан кунлар”** романида қундошлик туйфайли бутун бир оила бошига тушган фожиаларни жуда таъсирчан тасвирлаб бергани нахотки сабоқ бўлмаган бўлса?

Ахир, тегishли давлат идорасида қонуний қайд этилмаган “никоҳ”дан тугилган фарзандларнинг тақдири, келажаги эртага нима бўлади? Табиийки, давлат қонуналари бўйича улар кўпгина ҳуқуқлардан маҳрум бўлиб қолади. Хусусан, оталикни белгилаш, тугилганлик тўғрисида гувоҳнома олиш, мерос ҳуқуқи, ўсиб-ўлғайганидан кейин боғчага, таълим муассаса-

ларига қабул қилиш масалаларида қанчадан-қанча муаммолар пайдо бўлади.

Энг ёмони, бундай болалар руҳан мажруҳ бўлиб, турли маънавий нуқсонлар билан вояга етади. Улар ўзини жамиятнинг тўлақонли аъзоси деб ҳис этолмайди.

Хурматли имом-хатиблар, сизлар Фуқаролик ҳолати далолатномаларини ёзиш органидан берилган ҳужжатни қандай бахтсизлик, жамиятга қандай катта муаммо олиб келаётганини лоақал тасаввур қиласизларми ўзи?!

Ҳозирги кунда ҳаётимизда авж олаётган ана шундай ҳунук, ярамас ҳолатларга чек қўйиш мақсадида алоҳида қонун лойиҳаси ишлаб чиқилмоқда.

Бу қонунда Фуқаролик ҳолати далолатномаларини ёзиш органидан берилган ҳужжатга эга бўлмаган шахсларга шаръий никоҳ ўқиган ҳар қандай муллага, агар у валлоатдан бўлса-ям, жиноий жазо бериш кўзда тутилади.

Олтинчидан, қучли фуқаролик жамиятини барпо этишда жамоатчилик назоратини тизимли йўлга қўйиш энг мақбул йўлдир. Бу – ҳақон тажрибасида синовдан ўтган йўл.

Давлат қачон ўз вазифасини муваффақиятли адо этади? Қачонки давлат идоралари фаолияти устидан самарали жамоатчилик назорати ўрнатилган бўлса.

Афсуски, ҳозирги кунда жамоатчилик назоратининг таъсири амалда сезилмапти. Одамлар орасида ҳалигача боқимандалик кайфияти ҳукм сурмоқда. Давлат бор-ку, боқсин-да, деган кайфиятлардан, афсуски, тўлиқ қутула олмапмиз.

Жамоат ва диний ташкилотлар билан ҳамкорлик қилиш бўйича Президентнинг давлат маслаҳатчиси раҳбарлигидаги Республика ишчи гуруҳи кейинги пайтда қарийб барча ҳудудларда ижтимоий-маънавий муҳитни ўрганиш ва аниқланган муаммоларни бартараф этиш учун жамоатчилик назоратини қучайтириш юзасидан тегишли чора-тадбирларни амалга оширмоқда. Лексин шунинг ўзи етарли эмас. Барчамиз бир ёқадан бош чиқариб, ана шу муаммоларни биргаликда ечмасак, четдан келиб ҳеч ким уларни ҳал қилиб бермайди.

Ҳаммангиз биласиз, ҳозирги пайт-

да бирор-бир ташкилотга битта қўшимча штат бериш қанчалик қийин. Аммо биз жамиятимиз, халқимизнинг тинчлиги ва осойишталигини ўйлаб, ички ишлар тизими, “Маҳалла” ва “Ну-роний” жамғармаларига, “Камолот” ёшлар ижтимоий ҳаракатига, Хотин-қизлар қўмитасига қўшимча штатлар бердик, уларнинг иш шароитини яхшилашга қаратилган чора-тадбирларни амалга оширдик.

Энди улардан маънавий-маърифий тадбирларнинг натижаси бўйича, жумладан, адашганларни тўғри йўлга солиш бўйича амалий ишларни қутишга ҳақлимиз.

Қадрли юртдошлар! Бугунги учрашувимиздан фойдаланиб, сизлар билан яна бир масала ҳақида фикрлашиб олмақчиман.

Сизларга яхши аёнки, мамлакатимизнинг деярли барча ҳудудларида динимиз равнақи йўлида беқиёс хизмат қилган буюк азиз-авлиёлар, аллома зотлар хотирасига барпо этилган ёдгорлик мажмуалари, илмий марказлар фаолият қўрсатмоқда. Уларнинг қўлида ислом динининг алоҳида йўналишлари бўйича илм олишга, мутахассис бўлишга тайёрлаб борадиган илмий мактаблар ташкил этсак, нима дейсизлар?

Масалан, Самарқандда – Имом Бухорий илмий марказида ҳадисшунос-лик, Имом Мотуридиди маркази қошида калом илми, Фарғонада – Марғи-ноний илмий марказида ислом ҳуқуқи мактаби, Бухорода – Баҳоруддин Нақшбанд марказида тасаввуф, Қашқа-дарёда – Абу Муин Насафий мар-казида ақиди илми мактабини ташкил этсак, ўйлайманки, бу жуда фойдали бўлади.

Келгусида чуқур билимли имом-хатиблар, исломшунос мутахассислар, улаомлар тайёрлашда, энг муҳими, фарзандларимизни буюк аждодлари-мизнинг бебаҳо мероси руҳида, соғлом эътиқод руҳида тарбиялашда бу мактаблар таянч бўлиб хизмат қилад

Кун икча Имом Бухорий бобомиз ёдгорлик мажмуасида бўлганимда бу масаланинг нақадар муҳим ва долзарб эканини айниқса чуқур ҳис этдим.

Айни вақтда Ўзбекистон мусулмон-лари идораси фаолияти самарадор-лигини ошириш, унинг тасарруфида-ги ташкилотлар ва имом-хатибларга қулайликлар яратиш учун қуйидаги масалаларни кўриб чиқишимиз зарур, деб ўйлайман.

Биринчидан, Ўзбекистон мусул-монлари идораси ва унинг тизимида-ги масжид ва таълим муассасалари-нинг нотижорат ташкилот сифатида фаолият юритишини инобатга олиб, улар томонидан тўланадиган ягона ижтимоий тўловнинг миқдорини қайта кўриб чиқиш зарур.

Иккинчидан, Ўзбекистон мусул-монлари идорасининг Самарқанд ви-лоятидаги Имом Бухорий мажмуаси қошида фаолият қўрсатаётган имом-хатиблар малакасини ошириш ўқув марказининг фаолиятини қучайтириш, унинг илмий салоҳиятини, моддий-техник базасини мустаҳкамлаш бўйи-ча аниқ чора-тадбирлар ишлаб чиқи-шимиз ва амалга оширишимиз зарур.

Учинчидан, мамлакатимизда маъ-рифий йўналишдаги нашрларга бе-рилган имтиёزلарни Ўзбекистон му-сулмонлари идорасининг “Хидоят” журнали ва “Ислом нури” газетаси ҳамда диний-маърифий нашрлар учун ҳам жорий этиб, уларга ҳам солиқ ва мажбурий ижтимоий тўловлар бўйи-ча белгиланган имтиёзлар бериш адо-латдан бўлади, деб ўйлайман.

Тўртинчидан, “Ўзбекистон” теле-канал и орқали бериладиган “Хидоят сари” маърифий дастури ва “Зиё” сту-дияси қўрсатувларини, ўйлайманки, юртимизда кўпчилик катта қизиқиш билан томоша қилад

Муҳтарам юртдошлар! Юртимиз оstonасига бостириб ке-лаётган ёвуз хавф-хатарларнинг ол-дини олиш, уларга маърифат билан қарши курашишда, ҳеч шубҳасиз, дину диёнатиимиз йўлида сидқидилдан хиз-мат қилиб келаётган сиз, муҳтарам домла-имомларимиз, барча диний ходимларнинг ўрни ва таъсири беқи-ёс.

Сизлар инсон туғилганида чақа-лоққа азон айтишдан то уни сўнгги йўлга кузатишгача – бир умр у билан бирга бўласизлар. Яъни, ҳаётимизда-ги барча яхши-ёмон қўнларда доимо биз билан биргасиз.

Биз сизларнинг одамларни меҳр-оқибатга, ҳалолликка чақариш, ёшларни ахлоқ-одоб руҳида тарбия-лаш, оилалар, маҳаллаларда тинчлик, ҳамжиҳатлик муҳитини мустаҳкамлаш бўйича олиб бораётган савобли иш-ларингиз учун барчангиздан миннат-дормиз.

Айни пайтда бугун замон шуни та-

лаб қиялптики, бу борадаги фаолия-тимизни янада қучайтирмасак, унинг самарасини оширмасак, шунча қилган сазй-ҳаракатларимиз бекор кетади. Бундан буён ҳар бир имом-хатиб фа-олиятига у иш олиб бораётган туман-даги диний вазиятга қараб баҳо бе-рилади.

Шу нуқтаи назардан қараганда, Шайхонтоҳур тумани ва Андижон ви-лояти фаоллари билан бўлган учра-шувада муҳокама қилинган масалалар ва уларнинг ечими бўйича бошланган ишларни мамлакатимиз миқёсида кенг тарғиб этиш мақсадга мувофиқ, деб ўйлайман.

Мен ўзим кўп жойларда эшитаман, имом-хатибларимизнинг маъруза ва сўхбатлари, афсуски, кўпинча фақат тор диний мавзу билан чекланиб қола-ди.

Холбуки, одамларимизда шукрона-лик, эртанги кунга ишонч туйғусини, соғлом эътиқодни қучайтиришга асос берадиган жуда кўп мисолларни бу-гунги ҳаётимиздан истаганча келти-риш мумкин.

Мисол учун, биргина “Халқ билан мулоқот ва инсон манфаатлари йили” Давлат дастури доирасида 300 дан зиёд чора-тадбир белгиланган бўлиб, уларнинг ижроси учун 37,7 триллион сўм ва 8,3 миллиард АҚШ доллари миқдорида маблағ сарфлаш кўзда ту-тилган.

Дастур доирасида 2017 йилда кишлоқ жойларда 15 мингта янги на-мунадаги арзон, такор айтаман, ар-зон уй-жойлар барпо этилади. Ўзин-гиз яхши тушунасиз, бу дунёда уйга муҳтож бир одамга бошпана қуриб бериш ҳам динимизда катта савоб иш деб баҳоланади.

Шу маънода, бундай олижаноб анъ-аналар халқимиз ҳаётида ҳеч қачон тўхтаб қолмагани, давлатимиз томо-нидан бугунги кунда янада кенг ми-қёсда давом эттирилаётганини айтиб ўтиш жоиз, деб ўйлайман.

Юртимизда тадбиркорлик соҳа-сида яратилаётган қулай шароитлардан фойдаланиб, ёшларни ўз мустақил ишини очишга даъват қилиш – бу ҳам динимиз буюрган яхши амаллардан бири.

“Дилин – Оллоҳда, қўлинг – меҳнатда бўлсин” деган даъват буюк Баҳоруддин Нақшбанд бобомиз томо-нидан айни шу мақсадда айтилган, де-сақ, ўйлайманки, адашмаган бўламиз.

Мана, бу йил кишлоқ жойларда яна бир ибратли тажрибани бошладик.

Яъни, галладан бўшайдиган 1 милли-он 15 минг гектар ерда такрорий экин-лар экиш учун рухсат бераймиз. Бу ўтган йилга нисбатан икки баробар кўп. Мақсад – ер бекор турмасин, одамлар даромад олсин.

Албатта, бундай мисолларни яна кўплаб келтириш мумкин.

Буларнинг барчаси халқимиз учун, унинг ҳаёт даражаси ва сифатини ошириш учун қаратилганини англаш албатта қийин эмас.

Энг муҳими, улар муқаддас дини-миз даъват этадиган эзгу ишларга ҳар томонлама уйғун ва ҳамоҳанг экани-ни сиз, азизлар айниқса чуқур тушу-насиз ва қадрлайсиз, деб ўйлайман. Азиз дўстлар!

Биринчи Президентимиз муҳтарам Ислом Абдуғаниевич Каримов томо-нидан мамлакатимиз мустақиллигини барча соҳаларда мустаҳкамлаш, хусу-сан, муқаддас динимизни тиклаш, унинг поклигини сақлаш, жамиятимиз-да диний бағрикенглик, миллатлар ўртасида дўстлик ва ҳамжиҳатлик му-ҳитини қарор топтиришда улкан иш-лар амалга оширилганини барчамиз яхши биламиз.

Бугун, Оллоҳ розилиги йўлида, халқимизнинг улуг фарзанди Ис-лом Каримов хотирасига бағишлаб юртимизнинг барча вилоятларида ифторлик маросимлари ташкил этилмоқда.

Шу фурсатдан фойдаланиб, сиз, азизларнинг барчангизни кечки пайт “Наврўз” мажмуасига таклиф этишга ижозат бергайсиз. Тутган рўзаларин-гиз даргоҳида қабул бўлсин.

Қадрли ва муҳтарам ватандошлар! Биз ўз йўлимизда қандай хавф-ха-тарга дуч келмайлик, уни фақат мус-таҳкам иродамиз, дину диёнатиимиз билан енга оламиз.

Биз қандай маррага эришмоқчи бўлсак, унга фақат она юртимизга меҳр-муҳаббат, садоқат ва фидойилик билан эришамиз.

Биз эркин ва фаровон келажаги-мизни қурмоқчи бўлсак, фақат мард ва олижаноб халқимиз билан бирга барпо этамиз.

Ишончим комил, бу ҳақиқатни бу-гун барчамиз чин юракдан ҳис қилиб турибмиз. Истардимки, шу буюк туйғу амалий ишларимиз, фаолиятимизда асосий мезон бўлсин.

Шу йўлда Оллоҳ таоло барчамизга доимо мададкор бўлсин, қуч-ғайрат ато этсин!

Эътиборингиз учун раҳмат.

Ёзувчилар уюшмасида

Ёзувчилар уюшмасида “Халқ билан мулоқот ва инсон ман-фаатлари йили”нинг ўтган олти ойи давомида амалга оши-рилган ишлар ҳисоботиغا бағишланган фаоллар йиғинида ижодий кенгашлар раислари, “Ижод” жамоат фонди ва уюш-ма муассислигидаги газета-журналлар ходимлари иштирок этди.

Тадбирда уюшма раиси, Халқ ёзувчиси Муҳаммад Али маърузаси тингланди.

Президентимизнинг Тошкент шаҳрида 12 июнь куни жорий йилнинг биринчи ярим йиллиги бўйича қўйлаётган натижаларни олдиндан таҳлил қилиш, мавжуд камчиликлар-ни тевзорлик билан бартараф этган ҳолда, барча соҳа ва тармоқларда белгиланган прогноз кўрсаткичлари ҳамда мақ-садли параметрларга эришишни таъминлаш борасидаги ва-зифалар муҳокамасига бағишланган видеоелектор йиғи-лишида сўзлаган нутқидан келиб чиқадиган вазифалар иж-росини таъминлашда Ёзувчилар уюшмаси зиммасига ҳам

ИЖОДКОР БУРЧИ

катта масъулият юкланади, — деди у. — Бугун барча соҳа-ларда ислохотлар самарасини янада ошириш, ижро инти-зомини мустаҳкамлаш энг муҳим вазифа экан, ушбу жа-раёнда ёзувчи ўз бурчи ва вазифасини янада чуқур англа-ган ҳолда қизгин фаолият олиб бормоғи, Юр்தбошимизга, фидойи ва меҳнаткаш халқимизга камарбаста бўлмоғи за-рур. Ижодкор одамлар орасида бўлиб, юртимизда амалга оширилаётган туб ислохотларнинг моҳиятини ҳаётий ми-соллар билан очиб беришни, бунёдкор юртдошларимиз-нинг қалби, ўй-кечинмалари, орзу-умидларию келажакка ин-тилишини бадийий тасвирлашга қалб амри ила ўзини са-фарбар қилишни ижодий бурч, деб англамоғи даркор. Мам-лакатимизда адабиётга ва ёзувчи аҳлига юксак эътибор кўрсатилаётган айни пайтда биз ёзувчилардан ана шундай ижодий фаоллиكنи кутамиз.

Ўзбекистон халқ шоири Анвар Обиджон, “Жаҳон адабиё-ти” журнали бош муҳаррири Шухрат Ризаев, Халқро ада-бий алоқалар ва бадийий таржима кенгаши раиси Мирпўлат Мирзо, “Ижод” жамоат фонди ижрочи директори Шерзод Иброев, адаблар Мирзапўлат Тошпўлатов, Мурод Абдулла-ев ва бошқа ижодкорлар Президентимизнинг жорий йил-нинг биринчи ярим йиллигига бағишланган видеоселектор йиғилишидаги нутқидан келиб чиқадиган вазифалар, бу борада Ёзувчилар уюшмасида амалга оширилиши зарур бўлган чора-тадбирлар, халқ орасида бўлиб, замонавий мав-зуда, китобхонлар юрагидан жой оладиган бадийий асарлар яратилиш зарурлиги, ёзувчи зиёлиларнинг илгор вакили си-фатида ҳаминча пешқадам бўлиши, китоб нашри ва китоб-хонлик маданиятини ошириш сингари ижодий масалалар ҳақида сўзладилар.

Ўтган асрнинг олтинчи йилларида адабиётимизга ўзига хос овоз билан қариб келган Оқилжон Ҳусан(1932—2011)нинг “Тогда ўсган бола” асари бугун ҳам китобхонлар томонидан катта қизиқиш билан ўқилаётди. Таржимон ва публицист сифатида ҳам баракали ижод қилган адиб “Меҳри дарёлар”, “Сирли одам”, “Қишлоққа саёҳат”, “Бахт қаерда?” сингари кўплаб китоблари, шеърлари, эссе ва ҳажвий ҳикоялари билан адабиётимиз ривожига муносиб ҳисса қўшган. Қуйида ёзувчининг “Ҳаёт гули” китобидан олинган эсдаликларини ўқийсиз.

ХУРСАНДИЛИК

1951 йилнинг бошлари эди. Дорил-фунуннинг иккинчи курсида ўқирдим. Шеърлар, ҳикоялар ёзишга қизиқа-рдим. Филология факултети қошида чи-қариладиган “Адабиётчи” журналида (журнал уч-тўрт нусхада машинкада ёзилиб, муқоваланарди) «Йўл таассу-ротлари» сарлавҳали очерким босил-ган эди. Ўша пайтлари университетда Умид Тўйчиев, Душан Ғафийи, Сало-ҳиддин Солиев, Теша Сайдалиев, Ро-ҳатой Неъматова, Мирзо Самарқандий (Султонов), Холдор Муҳиддинов ижод-кор сифатида бир-бирларини танир-дилар. Камини камтарин ҳам улар-нинг орасида гимирлаб юрардим. Ра-ҳим Мукумов, Орифхон Икромов, Ху-дойберди Дониёров, Нуриддин Шуку-ров санаб ўтилган хаваскорлардан кўра бир поғона юқориюқ эдилар. Уларни биз адабиётнинг ҳакамлари, ҳомийлари деб билар эдик.

Фералнинг охири — мартнинг дастлаб-ки кунлари эди таҳминан. Деканмиш Ра-ҳим Мукумов мени хонасига чақириб, 8 март — Халқро хотин-қизлар куни бай-рамига бағишлаб шеър ёзишимни илти-мос қилди. Факултетда чиқариладиган “Филолог” номли деворий газетда ёри-тамиз, деди. Мен деканнинг гапидан руҳ-ланиб, икки-уч кун ичида шеърни ёзиб,

Оқилжон ҲУСАН

ҚАЛАМ РАВОҶ БЎЛАДИ

домлага топширдим. Беш-олти бандан иборат шеър устозга маъқул келди...

Бир неча кундан кейин, аниқроғи, ет-тинчи март — якшанба куни дорилфунун атрофида Салоҳиддин Солиевни учрат-дим. У киши ўшанда юқори курсда ўқирди. — Табриқлаймиш, Оқилжон, шеърингиз чиқибди, — деди Салоҳиддин ака мен би-лан сўрашиб.

Мен ўзимча, деворий газетани бир кун олдин тайёр қилиб, деворга илишган экан-да, деган хаёлга бордим ва:

— Бугун хордиқ куни-ку, факултетга ки-риб чиқдингизми? — дедим.

— Нима қиламан у ерда? — дея савол-га савол билан жавоб берди Солиев. Мен каловаланиб жавоб бердим:

— Ахир... деворий газетани кўрдингиз-ми ёки ўзингиз чиқардингизми... деворий газетани?

— Нега деворий газета бўлсин, виллят газетасида чиқибди-ку шеърингиз.

— Виллят газетасида? — дедим ан-грайиб.

— Ҳа-да. Мана, — костюмининг ички чўнтагидан букланган газетани олиб очди-да, шеърни кўрсатди, — дўқондан

сотиб олдим ҳозиргина.

Не кўз билан кўрайки, бир неча кун му-қаддам деканимизга берган “Ўзбек қизи-га” сарлавҳали шеърим газетда босил-ган эди. Салоҳиддин ака ҳайратимни кўриб қулиб юборди-да, сўради:

— Хали ўзингиз билмайсизми?

— Мукумов домлага берувдим... дево-рий газетда, дедди домла...

Салоҳиддин ака, хали 8 март эмас-ку, нега бир кун аввал босилибди?

— Эртага душанба, газета чиқмайди. Билдингиз? — деди Солиев.

Ўша куни мен учун катта хурсандчилик бўлди. Виллят газетасида шеър бостириш унча-мунча ҳаваскорга насиб этавермас-ди. Менинг шеърим эса, деканимиз

сотиб олдим ҳозиргина.

Не кўз билан кўрайки, бир неча кун му-қаддам деканимизга берган “Ўзбек қизи-га” сарлавҳали шеърим газетда босил-ган эди. Салоҳиддин ака ҳайратимни кўриб қулиб юборди-да, сўради:

— Хали ўзингиз билмайсизми?

— Мукумов домлага берувдим... дево-рий газетда, дедди домла...

Салоҳиддин ака, хали 8 март эмас-ку, нега бир кун аввал босилибди?

— Эртага душанба, газета чиқмайди. Билдингиз? — деди Солиев.

Ўша куни мен учун катта хурсандчилик бўлди. Виллят газетасида шеър бостириш унча-мунча ҳаваскорга насиб этавермас-ди. Менинг шеърим эса, деканимиз

сотиб олдим ҳозиргина.

Не кўз билан кўрайки, бир неча кун му-қаддам деканимизга берган “Ўзбек қизи-га” сарлавҳали шеърим газетда босил-ган эди. Салоҳиддин ака ҳайратимни кўриб қулиб юборди-да, сўради:

— Хали ўзингиз билмайсизми?

— Мукумов домлага берувдим... дево-рий газетда, дедди домла...

Салоҳиддин ака, хали 8 март эмас-ку, нега бир кун аввал босилибди?

— Эртага душанба, газета чиқмайди. Билдингиз? — деди Солиев.

Ўша куни мен учун катта хурсандчилик бўлди. Виллят газетасида шеър бостириш унча-мунча ҳаваскорга насиб этавермас-ди. Менинг шеърим эса, деканимиз

сотиб олдим ҳозиргина.

Не кўз билан кўрайки, бир неча кун му-қаддам деканимизга берган “Ўзбек қизи-га” сарлавҳали шеърим газетда босил-ган эди. Салоҳиддин ака ҳайратимни кўриб қулиб юборди-да, сўради:

— Хали ўзингиз билмайсизми?

— Мукумов домлага берувдим... дево-рий газетда, дедди домла...

Салоҳиддин ака, хали 8 март эмас-ку, нега бир кун аввал босилибди?

— Эртага душанба, газета чиқмайди. Билдингиз? — деди Солиев.

олдим-да, таваккал деб қундалик ёзиш-га тутиндим.

Мен одатда кечкурунлари ёки кеча-лари чироқ ёруғида қун

Бошланиши биринчи саҳифада.

Олим адабиётшунослик фанининг кейинги йиллардаги назарий жиҳатдан жадал ривожини шоир ижодий меросининг айрим нуқталарини қайта идрок қилиш, янгича ёндашув ҳамда босиб ўтилган йўлни танқидий таҳлил этишни шарт қилиб қўймоқда, деб тўғри таъкидлайди. Мана шундай муаммолардан бири **адабий канон** етакчи бўлган ўрта асрлар Шарқ адабиётидagi **“ижодкор эркинлиги”** — **индивидуаллиги** масаласидир.

Ўрта асрлар адабиёти (фақат Шарқда эмас, балки Ғарбда ҳам) бутунлай янги, ҳеч қандам қаламга олмаган мавзуларни эмас, аксинча, аввалдан ўқувчиларга маълум, уларга таниш сюжетлар тасвирини мақбул қўрган. Ўйлашимизча, бу ҳолат ўрта аср кишиларининг ментал дунёқараши билан изоҳланади. Ўз даврида айни шу специфик хусусиятларини инobatта олман ғарблик ориенталистлар туркий халқлар адабиётини, хусусан, Алишер Навоий ижодини форс адабиёти намуналарига тақлид деб қараш билан ҳақдор бўлиш мумкин эмас (И. Мирзеев таржумаси). Демак, адабий аънаълар етакчи бўлган мумтоз асарлар таҳлилида юзада кўриниб турган муштарак жиҳатларни аниқлаш, белгилаш билан қийинлашмай, ҳар қайси ижодкор асарининг фарқи жиҳатларига, яъни хос тарафларига диққатни қаратиш лозим. Шарқшунос Е. Бертелс юқоридаги мақоласида Навоий достонини унинг салафиди асари билан изчил қўйиштириб, шоирнинг асар гоёвий концепциясида бутунлай ўзгача позицияда турганини асосли равишда исботлаб кўрсатган эди. Албатта, навоийшуносликда шоир асарларини тарихий-адабий аспектда, салафлари достонлари билан қиёсий йўналишда ўрганиш бўйича кўп тадқиқотлар ёзилган ва уларда Навоийнинг адабий аънаъага муносабати ҳамда новаторлик жиҳатлари

етарли даражада ёритилган. Бироқ муаммо **назарий-адабий, поэтологик** жиҳатдан адабиётшуносликнинг сўнгги ютуқларига таянган ҳолда янада чуқурроқ ўрганишни тақозо этади, деб таъкидлайди шарқшунос А. Куделин. Дарҳақиқат, олимнинг ушбу мулоҳазаларида жон бор. Чунки кейинги йилларда хорижда ёзилаётган айрим тадқиқотларда Шарқ адабиёти, хусусан, Алишер Навоий ижодини тадқиқ этишда эски андозалар сақланиб қолаётганини сезиш мумкин. Масалан, ўтган йили «Жаҳон адабиёти» журналида хорижлик олим Марк Тоутаннинг «Навоий ва Жомий» мақоласи чоп қилинди. У 2014 йили «Сўнгги темирлар даври маданияти: Назира амалиётини Алишер Навоий “Хамса” асари мисолида ўрганиш» номли

(туркий — тахр.) шеърятининг шаклланишида мумтоз форс адабиёти ўзига хос аҳамиятга эга. Ўзбек адабиётининг энг буюк намояндаси деб эътироф этилган мутафаккир шоир Алишер Навоий шарофати билан ўзбек мумтоз сўз санъати XV асрнинг иккинчи ярмида Хиротда, темир султон Хусайн Бойқаро саройида ўзининг юксак чўққисига етди. Айни пайтда Алишер Навоий форс шеърятига назиралари билан ҳам форсигўйи шоирлар орасида шухрат қозонди». Бизга ҳудудий тарафдан яқин бўлган мумтоз форс адабиётининг маданиятимиз тарихида тугган мавқеини ҳамда форс тилининг XX аср бошларида қадар таълим системасида эгаллаган ўрнини эътироф этамиз. Бироқ адабий таъсир сингари мураккаб эстетик

сан уларга таянади. Тўғри, ижодорлар салафлари, уларнинг ижоди борасида мулоҳаза юритганда камтарлик билан иш тутиб, шарқона тавозега риоя қилганлар. Чунки давр одобини шунини тақозо этган. Бироқ шоир ўз салафиди асарига «қайта тартиб бериб, ҳикоятларга аниқлик киритиш» билан янги яратқини яратмайдиган. Бундай ёндашув соф индивидуал ижод ҳосиласи бўлиши бадий асар хос табиатининг бирёқлама талқини бўлиб, адабиётнинг имманент(ички, фақат унга хос бўлган) қонуниятларини инobatта олмаслик оқибатида пайдо бўлган. Албатта, ижодкорга бир вақтнинг ўзида бир қанча омиллар(ички ва ташқи) таъсир қилиши, улардан озиқланиши мумкин ва бу табиий ҳол. Лекин ижодкорнинг ижодий қиёфаси қанчалик кучли бўлса, у шунчалик тез фурсат ҳамда суръатда юқоридаги омиллар билан маданий алоқага киришиб, уларни энгиз ўтади. Мухими, у яратган яратқининг бадийят қонуни ва меъзолирига қай даражада мувофиқ қилишадир.

Хорижлик олимнинг мақоласи юзасидан мулоҳаза юритганда биз айни монографиядан келиб чиқиб эмас, балки ўзбек тилига ўтирилган парчага асосланиб ва шу сабабли мулоҳазаларимиз мубайян маънода нисбийдир. Қўшимча равишда шунини айтиш жоизки, олим Навоий асари таҳлилида фойдаланган манбасини аниқ кўрсатган: «Навоий «Хамса»сининг 1485 йили Хиротда қўйрилган қўлёмасидан фойдаланилди. Бу қўлёма манбаси: Мичиган университети». Агар ушбу маълумот тўғри бўлса, у ҳолда биз шоир «Хамса»сининг иккинчи бир ноёб, қадимий нусхасига эга чиқамиз.

Демак, маълум бўлмоқдаки, А. Куделин илгари сурган **«адабий канон ва ижодкор индивидуаллиги»** муаммоси кун тартибда долзарб ва уни назарий жиҳатдан ўрганиш Шарқ адабиётининг чигал масалалари ечимига йўл очади. Китобдан Алишер Навоийнинг 500 йиллик тўйи муносабати билан рус шарқшунослари олиб борган илмий ишлар ҳамда 1941 йилнинг 10-12-декабр кунлари Ленинград(Санкт-Петербург) шаҳрида, Эрмитажда ўтказилган илмий анжуманга оид қизиқарли материаллар ҳам ҳақ олган. Ушбу анжуман ва умуман ташкилий ишларда фаол қатнашган туркийшунос Н. Лебедевнинг шоир газалларидан рус тилига қилган тағлама таржималари ҳам китобга илова этилган.

Абдурасул ЭШОНБОВ,
Алишер Навоий номидаги
давлат Адабиёт музейи илмий
ходими

ШЕЪРИЯТДА ПОЭТИК ГЎЗАЛИК

Ҳозирги адабиётимизнинг таниқли вакилларида бири Анвар Обиджон шеърларида поэтик гўзаллик мавзусида сўз юритишдан аввал, бадий адабиётнинг уч йўналиши: поэзия, наср ва драматургияда баракали ижод қилаётган санъаткорнинг ютуқлари сабаби нимада, деган саволни қўйиб, бу сир, асосан, унинг таржаман ҳолида эканлигига алоҳида тўхталиб ўтмоқчиман.

Эътибор беринг: ўн беш ёшлар атрофида кўча киночи-ча шоғирдик; кўп ўтмай, тирикчилик сабаб, мактабдаги ўқушни қундузги бўлимдан кечки бўлимга ўтказиб; сўнг заводда тракторчи; конда бурғиловчи; қишлоқ кутубхонасида ишлаш; молия техникумидаги тахсил; ҳарбий хизмат; қайтган, жамоа хўжалигида табелчилик; клуб мудири; туман газетасида мухбирлик; сўнг Тошкентдаги ёғма комбинатида боғбонлик; университетнинг сиртки бўлимида талабалик; радиодаги хизмат; нашриётлар ва телерадио-да муҳаррирлик ва, ниҳоят, пойтахтдаги нашриётлардан бирига раҳбарлик.

Мен нима учун буларни сана-япман? Шунинг учунки, назаримда, мана шундай ўзига хос заҳматли йўлларсиз ҳозирги адабиётимизнинг забардаст вакили асарларидида муваффақиятларнинг юзага чиқиши қийин бўлар эди. Ҳар бир босқин Анвар Обиджон ижодида ҳаётбахш нур оти эди.

Адиб ўзининг «Она Ер», «Масхарабоз бола», «Жуда қизиқ воқеа» каби китобларидида шеър ва достонлари; «Оловжон ва унинг дўстлари»; «Олтин юракли Автобола» тўпلامидида ҳикоя ва қиссалари; «Безгақшомол», «Аканг қарагай Гулмат», «Ерликлар», «Олтириқ хангоналари», «Кезаргон Бойчечак» номли китобларидаги ўткир юмор ва ҳажвлари; ёш томошабинлар учун ёзилган «Қўнғироқли ёлғончи», «Пахлавоннинг ўғирлиниши», «Мешполвон» каби драматик асарлари билан бугунги ўзбек адабиётини бойитди, хусусан, болалар адабиётини янги босқичга кўтарди.

Анвар Обиджоннинг бундан ўттиз йил олдин нашр этилган «Жуда қизиқ воқеа» номли салмоқли китоби наинки кичик ёшдаги шеърхонлар, балки умуман адабиётимиз илосмандлари ва мутахассислари орасида

шов-шувга сабаб бўлгани ёдимда. Сўнг шоир яна ўнлаб янги, бир-биридан гўзал китоблар яратди ва улар, шубҳасиз, ўзбек болалар адабиётига муҳим ҳисса бўлиб қўшилди.

Бугун мустақил Ўзбекистонимизнинг бунёдкор ёш авлоди етишувидида Анвар Обиджон асарларининг ўрни катта, деб ўйлайман. Шу ўринда унинг бундан қирқ йил аввал ёзган «Ажойбхона қоплони» номли қоплон тилидан айтилган бир шеърини келтирмоқчиман:

Бобом тутқун ўтмаган,
Тутилганман мен озол.
Сендан йироқ юрсам ҳам,
Тинч қўймадинг, одамозол.
Мени ўрлаб қафасга
Сода олдинг сен фақат.
Бироқ руҳан ўлмам,
Сўрмалдим ҳеч шафқат.
Гуруримга содиқман,
Орзуимдан эркинман.
Тўқлик ваъда қилсанг ҳам,
Туфлаганимни қирқинган.
Дунёда кўп ювон йт,
Насаб-насли паст Айик.
Ўшаларни ўйнатсин
Эрмақталаб халойик.
Мен зотимни фахр-ла
Эсларман ҳар нафасла...
Зўрдирманки, хавфсираб —
Сақлашгити қафасла.

Шоирнинг «қоплон»и бугун озод ва эркин, дунё назаридида... Анвар Обиджон катталар адабиёти ривожига ҳам муносиват ҳисса қўшиб келмоқда. Катталарга ёзган асарлари орасида, айниқса, «Турмуш кечинмалари» руқни остида эълон қилинган, автобиографик руҳ чуқур ўрин эгаллаган, ёш ижодкорнинг шаклланиш жараёнида ўз аксини топган, «Ажинаси бор йўллар» насрий китоби ҳамда «Тошкентда тўлган дафтарлардан» деган умумий ном остида берилган сараланма назмий жамланмаси Анвар Обиджон тимсолида бугунги ўзбек адабиётининг янги, ёрқин иқлимларини намоён қилади. Айниқса, «Ажинаси бор

йўллар»да турмушимизда ўз вақтида ҳукм сурган ижтимоий адолатсизликлар бежалмай кўрсатилгани, ҳар бир жабҳадаги алдам-қалдмалар, нопокликлар, уларнинг миллият ва руҳият пучмоқларида қолдирган изларининг, бир жиҳатдан, ниҳоятда оддий ва содда, иккинчи бир жиҳатдан, бетарафлик ҳамда қуноқчилик билан акс эттирилгани бу асарнинг адабиётимиз янги намуналарига қаторидан ўрин олишига асос бўлганини таъкидлаш жоиз.

Анвар Обиджон шеърларидаги бадий гўзаллик ҳақида гап кетар экан, унинг асарларида шу хусусиятни келтириб чиқарадиган гармонияни алоҳида таъкидлаш ўринли бўлади. Бу гармония асосларини Анвар Обиджон шеърларида талқин этилаётган руҳий-ҳаётий муаммо ифодасига энг аниқ, тиник, ихчам, сунъийликдан холи баён, ҳаққонийлик ва ҳаётий образлилик ташкил этади.

Ватан ҳақида жуда кўп шеърлар битилган. Лекин Анвар Обиджон Ватанининг қисқа, мўъжаз, янги талқинини топа олади:

Дехқонвачча шу Ватан
Иккимизга онадир.
Тупроғининг тағтидан
Товонимиз ёнади.
Бироқ, мунис шу она
Иккимиз-чун икки зот:
Сен учун у бошланга,
Мен учун у эътиқод.

Ўтган асрнинг 70-йилларида Анвар Обиджонга Сергей Есениннинг таъсири кучли бўлди. Ўзбек шоири шакл масаласида буюк рус шоирига эргашиди, унда тасвирланди, лекин унга фақат тақлид қилувчилик доирасидигина қолиб кетмади. Бунга унинг «Яшаш шавқи эмасдир боқий» деб бошланувчи ўзлиги бор шеъри мисол бўла олади:

Қадаҳдаги шароб сингари
Умримиз ҳам омонат, ахир.
Вақт сипқорар бир кун бари,
Умримиз ҳам гулгу ва тахир
Қадаҳдаги шароб сингари.

Бу каби мисралар ёрдамида Анвар Обиджон ўзбек шеърятини маъно ва фалсафаси, бадий-

яти ва гўзаллиги, жозибаси жиҳатидан есенинча шеърлар билан ҳам бойитди.

Анвар Обиджон ҳақида у услубий йўналишлари теран, хилма-хил жанрларда баракали ижод этиб қалаётган қиёфаси санъаткорларда талқин этилаётган руҳий-ҳаётий муаммо ифодасига энг аниқ, тиник, ихчам, сунъийликдан холи баён, ҳаққонийлик ва ҳаётий образлилик ташкил этади.

Ватан ҳақида жуда кўп шеърлар битилган. Лекин Анвар Обиджон Ватанининг қисқа, мўъжаз, янги талқинини топа олади:

Дехқонвачча шу Ватан
Иккимизга онадир.
Тупроғининг тағтидан
Товонимиз ёнади.
Бироқ, мунис шу она
Иккимиз-чун икки зот:
Сен учун у бошланга,
Мен учун у эътиқод.

Ўтган асрнинг 70-йилларида Анвар Обиджонга Сергей Есениннинг таъсири кучли бўлди. Ўзбек шоири шакл масаласида буюк рус шоирига эргашиди, унда тасвирланди, лекин унга фақат тақлид қилувчилик доирасидигина қолиб кетмади. Бунга унинг «Яшаш шавқи эмасдир боқий» деб бошланувчи ўзлиги бор шеъри мисол бўла олади:

Қадаҳдаги шароб сингари
Умримиз ҳам омонат, ахир.
Вақт сипқорар бир кун бари,
Умримиз ҳам гулгу ва тахир
Қадаҳдаги шароб сингари.

Бу каби мисралар ёрдамида Анвар Обиджон ўзбек шеърятини маъно ва фалсафаси, бадий-

дейди шоир шеърларидан бирида. Мана шу ўз йўлида оқа олиш, ўз йўлида қура олиш, ўз йўлидан боравериш Анвар Обиджоннинг ижодкор сифатидаги бадий заминини белгилайди.

Мақоламизни шоирнинг Ватан ҳақидаги шеърларидан бирини таҳлил этишдан бошлаган эдик, хулосани унинг она тилимизга оид кичик бир шеъри тўғрисидаги мулоҳазалар билан аяқунласак:

Ўқувчилар ўтар хансираб,
Орқалаб бир уюм дафтарини.
Бу шоввоқлар танийди хатто
Ломоносов, Архимедларини.

Гарчи бугун оламга сирдош
Қишлоқдаги дасткам мактаблар.
Минг мушкрини дерзалардан
Эшитилар ўзбекча гаплар.

Шеър ўзбек тили ниҳоятда ҳурлиниб кетаётган 1981 йилда ёзилган. Очик-ойдин айтиш мумкин бўлмаган замонларда ўзбек тилидан гурурланиш, уни улуғлаш, унга алоҳида меҳр-эътибор бериш зарурлиги ўз даврининг имконияти даражасида усталлик билан тарангун этилади.

Ҳозирга келиб, тилимиз ҳам, динимиз ҳам ўзимизники бўлган замонда ўзигимизни янада қадрлаш, мустақиллигимизни янада мустаҳкамлаш йўлида бири-биридан жозибадор янги бадий асарлар яратишда ҳормай-толмай меҳнат қилаётган Ўзбекистон халқ шоири Анвар Обиджон ижодида улкан ютуқлар ёр бўлаверишини тилаб қоламиз.

Бахтиёр НАЗАРОВ,
академик

“ШАРҚ ЮЛДУЗИ”

2017 йил, 4-сон

Ушбу сонда мумтоз шоиримиз Комрон Мирзо (1509-1557) меросидан берилган намуналар газал ихлосмандлигига манзур бўлади. Замонавий шеърятимизнинг

Гулчехра Жўраева, Жамол Камол сингари таниқли вакиллари янги туркумлари ва навқирон шоирларимизнинг шеърлари, ёш қаламкашлар ижодидан сараланган шеърлар ҳам журналнинг ушбу сониди босилган. “Унутмас мени боғим” руқнида таниқли шоир Тилак Жўра меросидан намуналарни ўқийсиз.

Табиатга, ҳайвонот ва наботот оламига муносабат мавзусидаги Жўра Фозилнинг “Хонгул” номли қиссаси, Озод Мўъмин Хўжа, Абдунаби Хамро, Сайёра Жабборзода ва Акбар Рустамовнинг ҳикоялари бугунги насримизда кечаётган бадий излашнинг ўзига хос натижалари.

Адабиётшунослик ва санъатшуносликнинг муҳим масалаларига бағишланган мақолаларда мумтоз адабиётимиз намуналари, маданий алоқалар, ашулчилик санъати ҳақида яхши кузатиш-

ЧАРЧОҚНИ
ЧАРЧАТГАН ОЛИМ

Бугунги ўзбек тилшунослигининг атоқли намояндаси, профессор Миразиз Миртожиев нафақат ўзбек, балки туркий тилшунослик ривожига улкан ҳисса қўшган, ўзбек тили илми ва таълимига доир қўллаб-қўллай, ўқув-услубий, илмий-оммабоп асарлар муаллифи. Тўқсон йиллик умрнинг олтинчи йиллини муттаасил ишга билан қудуқ қазинишга бахшида этган олимнинг мурдаоси тил тилсими тадқиқи ва тарғибидан иборат бўлди.

Айтиш лозимки, М.Миртожиев замон мушкулотлари тақозоси боис тилшунослик фанига анчайин кеч кириб келган, аммо бу ҳол ғайратли тил муҳибининг кейинчалик забардаст ва кенг қамровли олим даражасига кўтарилишига монелик қилган эмас.

Дунё тилшунослигида қадимдан ҳозирга қадар тилининг асосий бирлигини белгилашда турли қарашлар мавжуд бўлса-да, уларнинг аксариятида сўзга алоҳида эътибор қаратилади. Миразиз аканинг тил синоати-ни илмий инқишоф этиш йўлидаги дастлабки қадамлариданоқ “кўз очиб кўргани” сўз ва унинг сурату сийратидир. Унинг илмий излашлари саҳифаларидаги асосий саҳна семасиология бўлиб, ундаги “бош ихобий қарамадон” ҳам сўз ва унинг мазмун-моҳиятидир. Забардаст тилшуносликнинг 1990 йилда химоя қилган докторлик диссертациясининг мавзуси ҳам “Ўзбек тилида сўзларнинг кўча маънолари ва уларнинг ифодаланиши” деб номланган. “Ўзбек тилида полисемия” номли монографиясида ўзбек тилидаги сўзларда кўп маънолиликнинг юзага келиши, бунинг сабаблари, усуллари, қўри-нишлари, умуман, сўзнинг маъновий таркиби муаммолари теран тадқиқ этилган. Зукко тилшунос метафора, метонимия, синекдоха ва вазифадошлик каби кўп маънолиликни юзага келтирувчи усулларнинг ўзбек тилидаги ўзига хосликларини ҳижжалаб ўрганиш баробарида тилимизда яна алоҳида тобелилик деган усул ҳам борлигини ва унинг моҳиятини очиб берган. Масалан, мулт сўзида “қўлнинг бармоқлари қафта тугилган қисми” тарзидаги асосий маънога тобе ҳолатда “зарб” маъносининг юзага келиши ана шундай тобелилик ҳодисасининг натижаси экани кўрсатилган. Шу тарзда сўзнинг маъно таркибин, ундаги маънолар ва маъно нозикликларини белгиланиши янги йўлларини, ўзига хос усулларини назарий ва амалий жиҳатдан ишлаб чиққан.

Сўзнинг келиб чиқиш тарихига катта қизиқиш билан қарамаган одам ҳам бўлса керак, аммо бу тарихни холис арақламоқ, унинг бағридаги пинҳон асрорларни аңг-ламоқ, айниқса, аңглатмоқ учун фақат тилшунос бўлмоқнинг ўзигина етарли эмас. Бунинг учун тарих, этнография, география каби хилма-хил илмлардан хабардор бўлмоқ лозим. Миразиз ака кўп илмлардан етарли даражада хабардор бўлгани учун ҳам бир қанча сўзлар бўйича ўзининг этимологик кузатишларини эълон қилган. Унинг Ш.Раҳматуллаев ва М.Қодиров билан ҳаммуаллифликда нашр қилдирган “Ўзбек тилининг қисқа этимологик луғати” (1997) китоби бу фикрнинг далилидир. Заҳматқаш луғатчи олим М.Миртожиев турли аниқ фанлардаги ўзбекча терминларни тартибга солиш борасида ҳам самарали фаолият олиб борди. Шубҳасиз, самарали фаолияти билан у ўзбек тилшунослигининг забардаст лексиколог ва лексикографияга айланди.

М.Миртожиев мамлакатимизда илк марта яратилган “Ўзбек тили лексикологияси” номли академик нашрини тайёрлашда фаол иштирок этди. Бу фундаментал асарнинг “Лексикография” ва “Сўзларнинг шакл муносабатида кўра типлари” номли қисмлари унинг қаламига мансуб. Шунингдек, олимнинг “Ўзбек тили семасиологияси” (2010) номли монографияси ўзбек тилшунослигида шу соҳадаги дастлабки яхлит ишлардан бўлганини мамнуният билан қайд этмоқ жоиз.

Ҳассос тилшунос тил илмининг деярли барча соҳалари бўйича илмий тадқиқот олиб бораётган фаол олимлардан бирини. Унинг 2013 йилда “Фан” нашриётида чоп этилган “Ўзбек тили фонетикаси” асарида ўзбек тили товуш қурилишининг қонуниятлари синчковлик ва маҳорат билан тадқиқ этилган. Маъмур асарда ўзбек тилининг товушлар тизими янгича тасниф ва тавсиф қилиниб, унинг ўзига хос хусусиятлари кўрсатиб берилган.

Шуни ҳам алоҳида эътироф этмоқ жоизки, Миразиз аканинг илмий тадқиқотчилик фаолияти доираси кенг қамровли, бу фаолият фақат ўзбек тилшунослиги билан чегараланиб қолган эмас. Чарчоқни чарчатган ғайратли олим яқинда “Туркий тўб сўзлар тадқиқи” номли йирик монографиясини аяқунлаб нашр эттирди. Унда 23 туркий тил материаллари таҳлили асосида сўзларнинг келиб чиқиш жараёнига дахлдор асосли, муҳими, оҳорли фикрлар илгари сурилган. Ана шу маънода М.Миртожиевни йирик туркийшунос олим сифатида таърифлаш мумкин.

М.Миртожиев ўзининг янги аниқ йўли ҳулосаларини тил илми толибларига етказиш мақсадида ўндан ортиқ дарслик ва ўқув қўлланмаларини яратди. Айниқса, “Ҳозирги ўзбек адабий тили. I жилд” (2004) номли дарслиги алоҳида диққатга сазовор. Ўзбек тилининг графикаси ва имлоси, фонетикаси ва фонологияси, лексикологияси ва семасиологияси муаммолари изчил тизим сифатида ва талабларга мувофиқ тарзда лўнда, тасаввурга осонлик билан буй берадиган тилда баён қилинган. Бу ўқув адабиётлари хали кўп авлодларга хизмат қилиш тайин.

Олим бир қанча асарларини ўзбек тилшунослиги фанида эришилган ютуқларни омаллаштиришда эзгу мақсадларни кўзда тутиб ёзган. Устознинг “Сўз маъносининг бўёғи”, “Товушлардаги маънолар”, “Узлашган сўз — пайванд куртаги”, “Тилда шакл ва мазмун”, “Тил ва маданият” каби рисоалари ва мақолаларида тилининг табиати, ўзбек тили тарихи саҳифалари, бойиш манбалари, унга чет тилларнинг салбий ва ижобий таъсири, сўз ўзлаштиришга хос қонуниятлар, тилимизнинг ифода имкониятлари, софлиги ва адабий меъёрлари сингари кўплаб муаммолар ёритиб берилганки, бу ишлар ҳамиятиимизнинг лисоний-маърифий маданиятининг ривожини учун беминнат хизмат қилиб келмоқда.

Ўзбек тилшунослигининг отахони, ўзининг илмий мактабини яратган устоз Миразиз Миртожиевнинг илмий раҳбарлигида етишиб чиққан шоғирлар бугун мамлакатимизнинг турли олим ўқув юртлари ва илмий муассасаларида тилимиз ва тилшунослигимиз равнақи йўлида хизмат қилмоқда. Ана шундай шоғирлар ва миннатдор маслакдошларнинг иззату эҳтиромидида хамиша қўр тўкиб ўтириш, пешқадам бўлиш саодати муҳтарам устозимизни асло тарк этмасин.

Низомиддин МАХМУДОВ,
Ўз ФА Ўзбек тили, адабиёти ва фольклори институтининг
директори, филология фанлари доктори, профессор

Шарқ
yulduzi

Sharq
yulduzi

лар, эътиборга молик фикр-мулоҳазалар билдирилган. Мунаққидларимиздан А.Улуғовнинг “Митти достонлар даврими?”, У.Жўрақуловнинг “Самимият — ноёб фазилат” ва М.Йўлдошевнинг “Маҳорат мавзу танламайди” сарлавҳали адабий-танқидий мақолаларида ўтган йили эълон қилинган достонлар, чоп этилган шеърый тўпلامлар ва адабий-бадий нашрларда чиққан шеърлар таҳлил этилган, эътиборли жиҳатлар таъкидланган. “Гулқайчи”да берилган Мирзо Аҳад ҳажвиялари, адабий ҳаётга оид хабарлар билан ҳам журналнинг ушбу сониди танишасиз.

Бадий филмнинг муваффақиятини белгилайдиган ижодий омиллар орасида сценарий танлови муҳим аҳамиятга эга. Чунки ҳар бир филм айнан шу ижодий омил асосида яратилади. Агар сценарий бадий ва ғоявий жиҳатдан бақувват бўлмаса, филм ижодкорлари мустақам адабий асосга эҳтиж сезиши табиий. Бу жараёнга замонавий ўзбек киноси мисолида назар соларканмиз, нафақат соҳа мутахассислари, балки оддий томошабинларни ҳам мулоҳазага қорлаётган баъзи муаммолар эътиборни тортади.

Очигини айтганда, яхши сценарий топиш масаласида, асосан, хусусий киностудиялар қийинчиликка дуч келишмоқда. Буни кейинги йилларда суратга олинётган кўплаб «тижорат» филмлари мисолида ҳам яққол кўриш мумкин. Уларни томоша қиларкансиз, мавжуд камчиликларнинг илдири драматургик манба билан боғлиқлигини англайсиз.

Масалан, Равшан Усмонов сценарийси ва режиссёрлигида суратга олинган «Ёлгон дунё» фильмида бош қаҳрамон — Ёдгор родини эстрада хонандаси Отабек Муталхужаев ижро этган. Асар сюжети тасодифий воқеадан бошланади. Нафиса исми ёш қиз кўчада кетаётганида кўкқисдан оёғи тоғиб кетади. Ёдгор уни шифохонага олиб боради. Яна бир куни Нафиса кўчада кетаётганда тасодифан Ёдгорни кўриб қолади. Кейин аввалги учрашув пайтида қолиб кетган рўмолчасини беради. Улар биргаликда овқатланишга боришади ва охир-оқибат бир-бирларини ёқтириб қолишади. Лекин қизнинг бадавлат хонадондан экани ва йигитнинг қўли калталиги ёшларнинг йўлига ғов бўлади.

Филмда драматик вазиятни тараққийлаштириш учун яна бир талай сахналар киритилганига қарамай, турли тасодифларга дуч келаверасиз. Калтакланган Ёдгорни табибнинг уйига олиб келишади. Буни қарангки, айнан шу пайтда Нафиса табибнинг уйида яшайётган бўлади. Юқорида таъкидлаганимиздек, тасодифий воқеалар ҳаддан ташқари кўпайиб кетгани тушунарсиз, мантиққа зид ҳолатларни пайдо қилган. Энг асосийси, улар томошабинни ишонтира олмайдилар. Хатто Ёдгор кўчада йиғлаб ўтирган Покиза исми қизга дуч келиши, у билан никоҳдан ўтиши ҳам «булар ақли йигитнинг иши эмаску» деган фикр уйғотибди кишида.

«Нажотимсан» фильми сценарийсини

картина режиссёри Аббосали Хусейнов ва Нуриддин Раҳмон ҳамкорлигида ёзилган. Фильмни томоша қила туриб ўйлаб бошлайсиз: нега асардаги конфликт, образ ва эпизодлар таниш туюлади?

«Ёлгон дунё»даги Ёдгорнинг отаси кўзи ожиз бўлса, «Нажотимсан»да бош қаҳрамон Жамолнинг отаси руҳий хаста. Жамол севгилиси Камоллага уйланишни истади. Аммо қизнинг отаси Алибек

муш қуришларига қарши.

— Мен айтган кун эрга тегасан, — дейди Комиланинг онаси. Филм ижодкорлари бу орқали «Фарзандларининг турмуш қуришига ота-оналар ҳадеб аралашиси тўғримикин?» деган саволни ўртага ташлашга ҳаракат қилишган. Бироқ муаммонинг теран очиб берилишига сценарийдаги схематизм халал берган.

Режиссёр Озод Шамс томонидан Саидқарим Майрамов сценарийси асосида суратга олинган «Вой-дод» фильмини оригинал санъат асари, дейиш мумкинми?

Тўғри, Фарҳод Зокирович родини иқтидорли актёр Муҳаммадсоди Абдулҳаев ижро этган. Аммо бу филмда ҳам «Ёлгон дунё» ва «Нажотимсан»да дуч кел-

лари эса нисбатан қизиқарли. Сценарий муаллифлари Шоира Ғиёсова ва режиссёр Рустам Саъдиев аънавий мавзуга янгича ёндашишга ҳаракат қилганлар... Бироқ филмдаги салбий қаҳрамонлар заифлиги конфликт ривожига тўғаноқ бўлган.

Бош қаҳрамон Мустафо образида ясамалик бордек таассурот уйғонади. Унинг қиз билан компютер ёзувлари воситасида мулоқот қилиши хорижий филмлардаги эпизодларга тақлидга ўхшаб қолган. Мустафо фирма раҳбарининг ўғли Азаматга автоҳалокат чоғида ёрдам кўрсатади. Бу яхшилигига жавобан Азаматнинг отаси уни фирмага ишга қабул қилади. Натижада болалар уйда тарбияланган, онаси ташлаб кетган Мустафо обрўли ва бадавлат одам бўлиб етишади.

— Сиз бир умр ишласангиз ҳам менга бундай совға қилолмайсиз, — деган эди Райҳон бир куни Мустафoga.

Тақдир билан ҳазиллашиб бўлмас экан. Мустафо лойиҳалар танловида иштирок этиб, эллик миллион пул ютиб олади. Азаматга қилган яхшилиги учун иш ва машинали бўлади. «Уша тасодиф бутунлай ҳаётини ўзгартириб юборди», дея тан олади бош қаҳрамон. Лекин тасодифлар ҳадеб такрорланавержақ сунъийлиги билиниб қолар экан.

Назаримизда, киносценарийлар савиясини кўтариш учун бадий адабиёт намуналарига мурожаат қилиш лозим. Жаҳон киноси тарихидаги энг сара филмларнинг аксарияти бадий асарларга асосланб яратилганини унутмаслик керак.

Дарҳақиқат, бугун профессионал сценарийнавислар етишмайдилар. Шу боис яхши сценарийлар ҳам кўп эмас. Ҳар йили давлат буюртмаси билан ва нодавлат студияларда элликча яқин филм ишланаётганини ҳисобга олсак, уларнинг салмоқли қисмига сценарийни хаваскорлар ёзаётгани маълум бўлади. Демак, энг аввало, кино тилини, унинг сир-асорларини мукамал биладиган профессионал сценарийнавислар сафини кенгайтириш зарур. Ҳар қандай сценарий, худди яхши қисса ва романлар сингари юракдан ўтказиб ёзилмаса, ундан ҳеч қачон яхши филм чиқмайди.

Жовли ХУШБОК

“ЎЖАРЛАР” МИЛЛИЙ ТЕАТРДА

Ўзбек Миллий академик драма театрида Қорақалпоғистон халқ ёзувчиси Ўрозбой Абдураҳмоновнинг “Ўжарлар” комедияси премьераси бўлиб ўтди. Унда театр ва санъат арбоблари, ижодкорлар, жамоатчилик вакиллари иштирок этишди. Асарни Ўзбекистонда хизмат кўрсатган артист Марат Азимов сахналаштирган.

Сахналаштирувчи расм Умида Ирматова, либослар бўйича расм Севара Зуннунова. Томоша аввалида сўзга чиққан театр директори, Ўзбекистонда хизмат

раҳмонов асарининг сахналаштирилиши ҳақида шундай деди:

— Ёшлигимдан театр санъати даргалари яратган образларга маҳлиё бўлиб улғайдим. Бир куни ҳаётини воқеа асосида “Ўжарлар” номли ҳикоя ёздим. Ҳикоя “Ўзбекистон адабиёти ва санъати” газе-

тасида чоп этилди. Таниқли режиссёр Нажмиддин Ансатбоев бу ҳикояда драматик

мавзу бор, дея сахна асари ёзишга ундади. Асар кўп йиллардан бери Нукус театри сахнасида ижро этиб келинаёпти. Мамлакатимизнинг бош театри ушбу комедияни ян-

кўрсатган артист Фатхулло Маъсудов давлатимиз раҳбари томонидан маданиятга, хусусан, театр санъатига кўрсатилаётган юксак эътибор шарофати билан мамлакатимиз театрларида намоён бўлишга эътиборни қўйиб, асарлар, замонамиз қаҳрамонлари образининг сахнадаги талқини, адибларимиз қаламга олаётган долзарб мавзулар ҳақида гапирди. “Ўжарлар” комедияси, шубҳасиз, бугуннинг асари, — деди у ўз сўзида. — Асарда баъзи одамларнинг феъл-атворидаги салбий хусусиятлар ҳажв остига олинди, ёшларнинг бахтли ҳаёти тараннум этилди.”

Ёзувчи ёшларнинг бахтли келажига тўққонлиқ қилувчи мантиқсиз тортишувлар, ўз нафсининг, худбинлигининг қўли бўлган кимсаларни ҳажв қилади. Ў.Абду-

гича талқинда ўзбек тилида сахнага қўйган. Юртимизнинг пешкаш артистлари маҳорати билан образлар янада бойиб кетган. Замондошларимиз образининг янги талқини, қорақалпоқ ўрнатилари, маданияти, асосан, қорақалпоқ характери сахна санъати пластикаси воситасида бетакрор бадий талқинда яратилганидан миннатдорман.

Асосий қаҳрамонлар ролларини Ўзбекистон халқ артистлари Зухра Ашурова, Теша Мўминов, Гулчехра Иброҳимбекова, Ўзбекистонда хизмат кўрсатган артистлар Абдураҳим Абдувахобов, Тоҳир Саидов, Меҳридин Раҳматов, актриса Дилноза Кубаева ва бошқалар ижро этмоқда.

М.РАВШАН

ПОЙТАХТ САХНАСИДА — ВОҲА ТЕАТРИ

Қашқадарё вилояти мусикали драма ва комедия театрида мустақиллик йиллари сахналаштирилган Алишер Навоийнинг “Лайли ва Мажнун” (режиссёр А.Хўжакулиев), Холиқ Хурсандовнинг “Бир ўлиб кўрайчи” (реж. М.Равшанов), Абдулла Ориповнинг “Соҳибқирон” (реж. А.Абдуназаров), Нафас Шодмоновнинг “Нух кемаси” (реж.

мига мансуб “Адвокатлик осонми?” спектаклини тақдим этиди. Жадид драматургиясининг ёрқин намуналаридан бири бўлган ушбу асар кучли маърифий ғояси билан ажралиб туради. Муаллиф асар конфликтини чет элда ўқиб келган, теран фикрлайдиган адвокат билан ўз ҳақ-хуқуқини билиш уёқда турсин, ҳатто ўқиш-ёзиш-

тирди. Режиссёр ёшларнинг мўймай пул топиш илнжидида чет элларга кетаётгани, “бизнес” баҳонасида фирибгарликни “касб” қилиб олганлар кўпайиб бораётгани сингари иллатларга ҳам томошабин эътиборини қаратади.

Маълумки, жадид драматургияси намуналарини ўзбек аънавий томошалари асосида сахналаштириш аънавога айланган. Ёш режиссёр ҳам мазкур асарни айни шу йўналишда — “театр ичида театр” усулида сахнага олиб чиққан. Актёрлар томошабинга тўғридан-тўғри мурожаат қилади, сахнадан залга тушади ва уларни воқеаларнинг бевосита иштирокчисига айлантиради.

А.Холмўминов спектаклни пролог билан бойитишга интилган. Парда очилганда барча ижрочилар уйқуда бўлишди. Адвокат родини уйнаган актёр Фарҳод Бойназаров зилли қиёфасига кириб, уларни уйғотибди, қолганларни ҳам уйғотиш мақсадида улар билан томоша уюштиришга киришди. Ижрочилар бир аср илгариги труппа актёрлари қиёфасида намён бўлибди, роллар тақсимланади ва томоша ичида томоша бошланади. Аммо спектакл охирида улар қайта актёрга айланмайдилар, бу-

нинг ўрнига Адвокат ваъзхонлик қилади. Режиссёр спектаклни чиройли ва қизиқарли ўйин билан бошлаб, қутилмаганда ошқора дидактикага кенг ўрин беради. Оқибатда жанрлар қоршувчи юзага келади.

Расм Миржалол Холиқов режиссёр билан бирга ўйлаган

Ҳамкорлик ришталари

шартли декорация ихчам бўлиб, кўп вазифани бажаришга мўлжалланган. Тўғри бурчакли учбурчак шаклидаги уч хил ҳажмли мосламалар актёрлар томонидан гоҳ бирлаштирилади, гоҳ ёйилади ва шу тариха адвокат идораси, ҳовлидаги сўри ёки бошқа вазифаларни бажаради. Бу ҳол ижрочиларнинг хатти-ҳаракатига умуман халал бермайди. Шунингдек, режиссёр спектаклдаги ҳар бир детал устида кунт билан ишлаб, сахнага чиққан барча реквизитлар муайян маънони ифодалишига эришган.

Актёрларнинг барчаси ўзига хос характер яратишга муваффақ бўлган. Уларнинг сахнадаги тинимсиз ҳаракати, образли ечимга пластик ёндашуви, бўрттиришдан унумли фойдаланиш спектаклнинг юқори темпо-ритмини белгилаяди. Айниқса, Чол образида актёр

Акмал Худоёровнинг ижроси эътиборли. У кейсайиб, гавдаси букчайган, асаблари чарчаган боис мункиллаб қолган бўлса-да, ич-ичидан ғайрати жўшиб турган отахонни жуда самимий ижро этган. Ориф Маматов, Илём Курбанов, Сарвар Бадилов, Нилуфар Жалилова, Фарҳод Муродов, Феруза Самиева каби актёрларнинг ўз қаҳрамонлари характерини бўрттириб ижро этгани комедиянинг сахнада ёрқин ифодаланишига хизмат қилган.

Умуман, спектакл ракс, пластик ҳаракатлар, бадий ифода воситалари, энг муҳими, қизиқарли ва томошавийлиги билан кўпчиликда яхши таассурот қолдирди.

Анвар ИСМОИЛОВ,
Санъат ва маданият
институтини докторанти

ГОЛИБЛАР ТАҚДИРЛАНДИ

Танлов

Ўзбекистон давлат санъат ва маданият институтида “Олий таълим муассасасининг энг яхши педагоги” танловининг биринчи босқичи бўлиб ўтди. Танловда қатнашган ўқитувчилар ўзларининг педагогик концепцияси, илмий-усlubий, илмий-тадқиқот, маънавий-маърифий ва ташкилий-усlubий ишларда эришган ютуқлари ҳамда очик дарс, видео лавҳа, слайд кўринишдаги материалларини намоён қилишди.

Институт қошида ташкил қилинган Олимлар кенгаши қарорига кўра Халқ ижодиёти факултети кат-

та ўқитувчиси Манзура Йўлдошева “Мутахассислиги бўйича энг яхши педагог”, кафедра мудири, филология фанлари номзоди Ойгул Аҳмедова “Энг яхши педагог-тадқиқотчи”, ўқитувчи Азиза Курбанова “Инновация ва ахборот технологияларини қўллайдиган энг яхши педагог” номинациялари бўйича биринчи ўринни эгаллашди.

Ғолиблар “Фахрий ёрлик” билан тақдирланди ҳамда Илмий кенгаш қарорига мувофиқ “Олий таълим муассасасининг энг яхши педагоги” танловининг республика босқичига йўлланма олди.

РАССОМЛАР ҚИРОЛИ ВА ҚИРОЛЛАР РАССОМИ

Голландиялик буюк расмолар Рембрандт ван Рейн яратган асарлар ҳаммаша ҳам замондошлари орасида эътироф этилмаган. Айниқса, уларни сотиб олишда мусаввирнинг услуби кўпчиликда шубҳа уйғотган. Рембрандт бундай муносабатга кўниккан бўлса-да, рўзгор ташвишлари расмоларни картиналарига харидорлар эътиборини торттиришнинг ўзига хос йўллари топишга ундаган. Масалан, расмолар ишларини бозорга олиб чиқиб, музейдан ўйрилган нодир асарлар сифатида сотишни тайинлайди. Чунки ўйрилган асарларни коллекционерлар қиммат баҳолашган. Гоҳида расмолар кимшоши савдоларида нотаниш киши қиёфасида пайдо бўлиб, картиналарни нархини атайин кўтаришга ҳаракат қилган. Рембрандт ўз ижодида қизиқтириш уйғотиш мақсадида ҳатто вафот этгани тўғрисида ёлгон “миш-миш”лар ҳам тарқатган, дейишди.

ротасининг юриши” дея номланган. Бироқ йиллар ўтиши билан картина юзасини қоплаган қалин чанг туфайли санъатшунослар унда акс этган воқеа тунда юз берган, деган хулосага келишган. 1947 йилги реставрациядан сўнг бу фараз нотўғри экани исботланди. Шунга қарамай, асар хануз “Тунги соқчилар” номи билан атаб келинмоқда.

Кунларнинг бирида машҳур фламанд расмолар Пауль Рубенс тасодифан шогирдларининг сўхбати устидан чиқиб қолади.

— Биласанми, у бизсиз ҳеч нимани уддалай олмасди, — дейди улардан бири. — Мен манзараларни, сен ҳайвонлар суратини чизасан. Ишининг асосий қисmini биз бажарамиз, у нима билан шугулланади? Фақат мактов эшитади...

Бу гаплардан сўнг Рубенс ҳеч нима демай, устaxonага йўл олади ва бир кечада ажойиб манзарага эга, кўплаб ҳайвонлар ҳамда ўзи севган афсонавий қаҳрамонлар тасвирланган картинани чизиб битиради. Эртасига асарни шогирдларига кўрсатиб, дейди:

— Мен ишни тезлатиш учун сизлардан фойдаланаман. Лекин керак бўлса, бу ёрдамдан воз кечишим ҳам мумкин. Агар шундай қиладиган бўлсам, сиз ўз манзараю ҳайвонларингизни қаерда чизасиз?

Кўнғил кўзи

қиролича қизиқиб сўрайди:

— Нега асарда юз қиёфаси ҳаққоний, кўллар эса чиройли тасвирланган?

— Маликам, — дея жавоб беради расмол, — мен реалистман, шу сабаб юзни аслича тасвирладим, чунки каминан ундан ҳеч қандай тўхфа кутаётгани йўқ. Мукофотни

сизнинг кўлингиздан олишим керак, шу боис уларни чиройли қилиб тасвирладим.

Антонис ван Дейк буюк фламанд портретчиси Франс Халс билан танишиш ниятида унинг Харлем шаҳридаги устaxonасига йўл олади. Бироқ устaxonага келиб Халс асарлари учун янги қиёфалар топиш мақсадида қовоқхоналарни айланиб юрганини эшитишди. Ван Дейк расмолни топиб келишга одам жўнатиб, унга буюртмачи келганини айтишни тайинлайди. Орадан кўп ўтмай Франс Халс устaxonага хурсанд кайфиятда кириб келади. Ван Дейк унга диққат билан назар солиб, портретини чиздируқчиликни, ўзининг ҳам расмолликдан бироз хабари борлигини айтиди.

Халс ҳеч бир сўз демай оқ мато олдиға ўтириб, шошилганча портретини чизишга киришади.

— Унчалик ёмонмас, — деб баҳо беради Ван Дейк портретнинг эскизига назар солиб. — Агар ўрнимга ўтирсангиз, ундан ҳам яхшироқ қилиб чизиб бераман.

Халс қулганча, бу тақлифни қабул қилади. Бироз вақт ўтгандан сўнг меҳмоннинг ишонач билан ишлаётганини кўриб, ўрнидан туриб мольберт қаршисига келади ва ҳайратдан қотиб қолади. Сўнг таъзим қилиб, “Сени кўрганимдан жуда хурсандман, буюк Ван Дейк”, дея ҳурмати-ни изҳор қилади.

Дурдонахон АШРАПОВА

ЎЗБЕКИСТОН ДАВЛАТ САНЪАТ ВА МАДАНИЯТ ИНСТИТУТИ

Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2017 йил 5 майдаги "2017/2018 ўқув йилида Ўзбекистон Республикасининг олий таълим муассасаларига ўқишга қабул қилиш тўғрисида"ги ПҚ-2995-сонли қарорига биноан жаҳон фани ва илғор педагогик технологияларнинг замонавий ютуқларига асосланган ўқув режаси ҳамда дастурларига мувофиқ санъат ва маданият соҳасида юқори малакали мутахассислар тайёрлашни йўлга қўйиш мақсадида

2017-2018 Ўқув йили учун қуйидаги БАКАЛАВРИАТ ТАЪЛИМ Йўналишлари ва МАГИСТРАТУРА МУТАХАССИСЛИКЛАРИ бўйича ўқишга ТАКЛИФ ЭТАДИ

I. БАКАЛАВРИАТ ТАЪЛИМ Йўналишлари:	
Шифр	Таълим йўналишлари
5111000	Касб таълими: (йўналишлар бўйича)
5111051	Касб таълими: халқ ижодиёти (чолғу ижрочилиги)
5111051	Касб таълими: халқ ижодиёти (вокал ижрочилиги)
5150200	Санъатшунослик: (турлари бўйича)
5150207	Санъатшунослик: саҳна ва экран санъати драматургияси
5150208	Санъатшунослик: кино санъати танқиди ва таҳлили
5150300	Актёрлик санъати: (турлари бўйича)
5150301	Актёрлик санъати: драматик театр ва кино актёрлиги
5150302	Актёрлик санъати: мусиқали театр актёрлиги
5150303	Актёрлик санъати: кўйирчоқ театри актёрлиги
5150304	Актёрлик санъати: эстрада актёрлиги
5150400	Режиссёрлик: (турлари бўйича)
5150404	Режиссёрлик: драматик театр режиссёрлиги
5150402	Режиссёрлик: эстрада ва оммавий томошалар режиссёрлиги
5150406	Режиссёрлик: кино ва телевидение режиссёрлиги
5150800	Санъатда анимациявий ва мультимедиявий лойиҳалаш
5151402	Техноген санъат: кино, телевидение ва радио овоз режиссёрлиги
5151500	Кино-телеоператорлик
5151600	Халқ ижодиёти: (турлари бўйича)
5151602	Халқ ижодиёти: фольклор ва этнография
5151605	Халқ ижодиёти: ашула ва рақс
5151700	Маданият ва санъат муассасаларини ташкил этиш ҳамда бошқариш
5350600	Ахборотлаштириш ва кутубхонашунослик
5610400	Ижтимоий-маданий фаолият

ХУЖЖАТЛАР 15 ИЮНДАН 15 ИЮЛГАЧА ҚАБУЛ ҚИЛИНАДИ.

Ижодий имтиҳонлар 11 июндан 25 июлгача ўтказилади. Ижодий имтиҳон бўйича консултациялар 2 июндан бошланади.

Абитуриентлар 1 август кунини тест синовларини топширадилар. Тест синовлари бўйича консултациялар 26 июндан 30 июлгача давом этади.

II. МАГИСТРАТУРА МУТАХАССИСЛИКЛАРИ:

Шифр	Мутахассисликлар:
5A150201	Театр санъати
5A150203	Санъат назарияси ва тарихи (киношунослик)
5A150301	Актёрлик санъати (турлари бўйича)
5A150301	Драматик театр ва кино актёрлиги санъати
5A150301	Эстрада актёрлиги санъати
5A150401	Режиссёрлик (турлари бўйича)
5A150401	Режиссёрлик: эстрада ва оммавий томошалар режиссёрлиги
5A150401	Режиссёрлик: кино ва телевидение режиссёрлиги
5A151401	Овоз режиссёрлиги: кино, телевидение ва радио овоз режиссёрлиги
5A151501	Кинооператорлик
5A151502	Телеоператорлик
5A151601	Халқ ижодиёти (турлари бўйича)
5A151601	Халқ ижодиёти: фольклор ва этнография
5A151601	Халқ ижодиёти: ашула ва рақс
5A151701	Маданият ва санъат соҳаси менежменти
5A610401	Маданиятшунослик

ХУЖЖАТЛАР 1 ИЮНДАН 30 ИЮЛГАЧА ҚАБУЛ ҚИЛИНАДИ.

Институтга кириш учун қуйидаги хужжатлар қабул комиссиясига тақдим этилиши лозими:

1. Ректор номига ариза;
2. Маълумоти тўғрисидаги хужжат (аттестат ёки дипломининг асл нусхаси);
3. 086-У шаклдаги тиббий маълумотнома;
4. 3,5 x 4,5 см ҳажмдаги 6 дона рангли фотосурат;
5. Паспорт ва ҳарбий хизматга алоқадорлиги тўғрисидаги хужжатлар кўрсатилади ва нусхалари топширилади;

Институтда таълим ўзбек ва рус тилларида олиб борилади. Абитуриентлар қўшимча маълумотлар учун қабул комиссиясига мурожаат этишлари мумкин. Хужжатлар Тошкент шаҳар Мирзо Улугбек тумани, Яланғоч даҳаси 127-а уйда қабул қилинади. Телефон: 230-28-40

“ТАФАККУР”

2017 йил 2-сон

Журналнинг ушбу сони муқоваларида атоқли адиб Абдулла Қаҳҳор таваллудининг 110 йиллиги муносабати билан ёзувчининг дил сўзларидан сараланган иқтибослар берилган. “Нима дейсиз, замондош?” руқнидаги ёзувчи Хурийдил Дўстмуҳаммад билан суҳбатда мамлакатнинг “ақл маркази” саналган Фанлар академиясининг жамият ҳаётидаги ўрни ҳамда уни таназзулдан олиб чиқишга доир Юртбошимиз ташаббусининг моҳияти, миллий матбуотимизнинг қудратли имкони-

ятлари ҳақида сўз боради. Ватан тақдир, ҳурфикрлик ва шарқона менталитет Ўзбекистон халқ шоири Анвар Обиджон билан “Мислат ва маънавият” руқнидаги мулоқотнинг асосий мавзуси бўлган. А.Эржаевнинг “Маънавиятнинг уч қонуни”, М.Бекмуродовнинг “Бунёдкор шахс ва меҳнат тарбияси”, Б.Каримнинг “Бобур ва Қодирий”, Б.Фазлиддиннинг “Тақдир-сиз ҳаёлар”, Ҳ.Аббасовнинг “Ўзбек иши” ми ёки “Кремль иши?” каби мақолалари ҳам ўқувчиларга қизиқтириш уйғотади. “Тафаккур” мухлислари “Тақдирдаги тадбирлар” руқнида истеъодли адиба Шохсанамнинг

ҲАР ГУЛ МЕҲРГА ПАЙВАНД

Боғу гулзорлар она табият саховати бўлибгина қолмай, нозик дилли, меҳнатсевар инсонлар қўли билан яратиладиган бетакрор санъат асари ҳамдир. Гулчилик билан шуғулланиш эса ҳунармандчиликнинг бир тури сифатида наманганликлар учун азалий қадрият ҳисобланади. Жонли гуллардан иборат бетакрор шакллар гузаллиги кишини ўзига мафтун этиб, кайфиятини кўтарди, кўнгилларга завқ шавқ улашади.

Наманганда эллик еттинчи бор ўтказилган бу йилги “Гуллар байрами” олатдагидан бошқача тус олди. Ҳар йили август ойида ўтатиладиган гуллар сайли эндиликда ёз фаслининг илк кунлари нишонланадиган бўлди. Чунки баҳор ва ёз фасллари кетма-кетлиги, бу даврда гулларнинг қийғос очилишида ўзига хос уйғунлик бор. Гуллар байрами — тинчлик, гузаллик ва нафосатнинг рамзи ҳамдир.

Бундай байрам дунёнинг саккизта давлатидагина нишонланар экан. Шу боис, вилоят ҳокимлиги ташаббуси билан бир гуруҳ вакиллари яқинда Жанубий Кореяга бориб, гулчиликда оид тажрибаларни ўрганиб қайтишди. Шу маънода бу йил байрамнинг нуфузи ва географияси ҳам анча кенгайди.

Вилоят ҳокими Хайрулло Бозоров байрам билан барчани мураббад этаркан, Наманганда “Гулчилар ассоциацияси” тузилишини алоҳида таъкидлади. Эндиликда Наманган гуллари нафақат юртимиз бўйлаб тарқатилади, балки хорижий давлатларга ҳам экспорт қилинади. Ҳар бир гулчи 30-50 сотихдан ер ажратиб берилади.

Гузаллик

Шаҳардаги “Бобур боғи” катта тайёргарлик ва гулчиликка янгича ижодий ёндашулар асосида бетакрор қиёфа касб этди. Моҳир гулчилар ва вилоятнинг барча ташкилотлари, ўқув муассасалари, турли корхоналар ҳам байрамда фаол иштирок этди. Айниқса, Наманган шаҳар Педагогика коллежи гулчиларининг Ўзбекистонни ривожлантириш бўйича қабул қилинган Ҳаракатлар стратегияси логотипини, Ангрен-Поп темир йўлининг умумий кўриниши ҳамда поездининг Қамчиқ доғи туннелидан ўтишини гуллар воситасида моҳирона акс эттиргани чет эллик меҳмонлар ва томошабинларда катта қизиқиш уйғотди.

Гуллар байрами кўнгилочар тадбир бўлиш билан бирга ўзига хос беллашувга ҳам айланди. Якуний натижага кўра, вилоят соғлиқни сақлаш бошқармаси жамоаси ва наманганлик гулчи Обиджон Қодиров юқори ўринга лойиқ топилди. Уларга эсдалик сифатида “Матиз” автомобиллари топширилди. “Энг ораста маҳалла”, “Энг ораста хонадон”, “Энг ораста ташкилот”, “Энг ораста уй-жой мулкдорлари ширкати” каби номинациялар бўйича голиблар ҳам қимматбаҳо совғалар билан тақдирланди.

“Мен Гузалларнинг эмас, гузаллик яратувчиларнинг мафтуниман”, деган экан донишмандлардан бири. Гул ҳам тирик мавжудот. Унга меҳрингизни, қалб кўрингизни берсангиз, яйраб-яшнайдир. Шоирона айтганда, бунда ҳар гул меҳрга пайванд.

Орифжон Жўраев

“МЕН КЕТАРМАН ИШҚНИНГ ЙўЛИНА”

Шундай санъаткорлар борки, уларнинг ижоди ҳар қанча маълуму машҳур бўлмасин, бизни доимо ҳайратга солаверади. Оралдан кўп йиллар ўтса-да, қалбимизга йўл топиб, гузал туйғуларни уйғотишда давом этади. Ўзбекистон халқ артисти Комилжон Отаниёзов таваллудининг 100 йиллиги муносабати билан яқинда “EXTREMUM — PRESS” нашриётида чоп этилган Бобохон Муҳаммад Шарифнинг “Мен кетарман ишқнинг йўлига” китобини варақдай бошларкансиз ана шу йўлни ҳаёлингиздан ўтати.

Тўғри, улғун санъаткор Комилжон Отаниёзовнинг ибратли ҳаёт йўли, бетакрор ижодига бағишланган хотира тўпламлари, рисола ва талқинотлар нашр этилган. Навбатдаги китоб ҳам улар орасида муносиб ўрин эгаллашга умид қилса бўлади. Зеро, муаллиф уни ёзиш учун кўп меҳнат қилган, бой материал тўплашга эришган. Китобда эл суйган устоз ҳофизнинг ҳаёти ва ижодига кенг мисолида, у яшаган давр билан уйғунликда назар солинади.

Китобнинг илк саҳифалариданоқ Хоразм дёғрида қадим замонлардан буён ривожланиб келган муҳаббатнинг “Бунёдкор шахс ва меҳнат тарбияси”, Б.Каримнинг “Бобур ва Қодирий”, Б.Фазлиддиннинг “Тақдир-сиз ҳаёлар”, Ҳ.Аббасовнинг “Ўзбек иши” ми ёки “Кремль иши?” каби мақолалари ҳам ўқувчиларга қизиқтириш уйғотади. “Тафаккур” мухлислари “Тақдирдаги тадбирлар” руқнида истеъодли адиба Шохсанамнинг

росимизга асосланганини кўрсатади. Китобда, айниқса, XIX аср охири XX аср бошларидаги маданий муҳит, бу даврда яшаган машҳур санъаткорлар фаолияти кенг ёритилгани буюк ҳофиз шаклланиб ижодий мактаб, устозлари ва замондошлари ҳақида кенг тасаввур беради. Санъаткорнинг ижодий камолот пилла-попларига қадам қўйиши, бу йўлдаги қийинчилик ва синовлар ҳам муаллиф назаридан четда қолмаган.

Китобда устоз ҳофиз ҳаёти билан боғлиқ қизиқарли хотиралар билан узи-виқлида у қўйлаган ашула ва қўшиқлар ҳам таҳлил этилган. Санъаткорнинг маънавий олами, масъулияти, хонанда ва саҳна маданияти тўғрисидаги қарашлари ҳаётини воқеа ва суҳбатлар билан улашиб кетган. Машҳур ижодкорлар, имфана намоёндаларнинг ҳофиз ҳақидаги фикр-мулоҳазалари эса юқоридаги маълумотларни янада тўлдиришга хизмат қилади. Эътиборли жиҳати, Б.М.Шариф устоз санъаткор ижодини бугунги кун билан боғлашга ҳаракат қилган. Китобда Комилжон Отаниёзовнинг машҳур шоғирлари билан бирга, таниқли ҳофиз аъёнларини давом эттириб келаётган ижодкорларга ҳам ўрин берилган. Шу боис китобни миллий ашула ва қўшиқ санъатимизга бағишланган монографияга қиёслаш мумкин.

Зиёда НОРАМАТОВА

Янги нашрлар

МУҲАББАТ ҚИССАЛАРИ

Муҳаббатда не қудрат яширинки, уриб турган юрак ўзга бир қалб томон ҳамиша илҳақ бўлаверади, соғинч азоби билан ўртанаверади?..

Ходи Тоқтош таъбири ила айтганда: “Муҳаббат бу — эски нарсаси, лекин ҳар бир юрак уни янгилайди”. Ҳазрат Навоий хикмати эслайлик: “Бўлмаса ишқ, икки жаҳон бўлмасун...”.

Дарҳақиқат, дунё муҳаббатдан пайдо бўлди. Муҳаббат тириклик устуни, муҳаббат маънан қиммат инсонни тарбиялади, одам боласига ўзини танитди. Муҳаббат — ҳайратлар, азоблар, оғриқлар билан келди. Бу тилсимнинг туб замирига етиш мушкул, зеро, унда сирлар кўп.

“Янги аср авлоди” нашриётида чоп этган “Энг сара муҳаббат қиссалари” китобига ўлмас ва абдий мавзу — муҳаббат ҳақидаги жаҳон ва ўзбек адабиётининг энг сара, тилга тушган асарлари жамланган. Тўпламда муҳаббатнинг ранг-баранг қирралари, зиддиятлари, оғриқлари, таскинлари акс этган Фёдор Достоевскийнинг “Маъсума”, Стефан Цвейгнинг “Номалум аёл мактуби”, Чингиз Айтматовнинг “Жамила”, Ўлмас Умарбековнинг “Севгим-севгимини”, Абдуқайом Йўлдошевнинг “Сунбуланинг илк шаъбаси” қиссалари ўрин олган. Тўловчи Маъмура Қутлиева.

Журналнинг янги сони

“Чеховнинг сингдиси” бадиясини мутолаа қилишлари мумкин. Антон Чехов акиси Николайга йўллаган мактубида буюк адибнинг ҳаётини қарашлари аниқ-тиник ифодалангани журналонлар эътиборини тортиди. “Наср жаҳоҳирлари” руқнида аргентиналик машҳур адиб Хорхе Луис Борхеснинг “Гўлота”, “Шумқалам” ҳикоялари ёзувчи Олим Отаҳон таржимасида босилган.

“Янги аср муаммолари”, “Ҳазина”, “Шарқу Фарб фалсафаси”, “Жавондаги жаҳоҳир”, “Талқин ва талқинотлар” руқлирида ҳам ранг-баранг мавзудаги мақола ва талқинотлар ўрин олган.

Кўнгил минтақаси

Марта КИМ

БИР СИҚИМ ВАҚТ

Рухим оташ, ўртанар оқшом,
То тонгача билмас уйқуни.
Ёнаверар бамисоли шам,
Ёритади тун-қоронғунини.

Рухимга гул каби муносиб
Баҳор шайдо этар кўнгилни.
Чақалоқдек бағримга босиб,
Кўтараман Настирингулини.

Тинч қўйманг ҳеч, силкитай қанот,
Юрагимда сўнамсин кўёш.
Тинч қўйманг ҳеч, қичқирай, ҳайҳот,
Қотиб қолмай мисли соқов тош.

Гул сукунат музлатар руҳим,
Шамчирғим шамолда ҳалак.
Ҳеч ачинманг, айламанг раҳм,
Мен учаман бўлиб капалак.

“Сўз — қумушдир, сукунат — олтин” —
Ҳақиқатан ростдир бу ҳикмат.
Юрак чонар ақлдан олдин,
Ақл — кекса, кўнгил ёш фақат.

Вақт бир сиқим, оқшомлар дилхун,
Нола қилар чох-чаҳлаб булбул.
Уйқу учун яралманган тун,
Севги ўчун яралгандин ўл.

Истагим шу — янграсин наво,
Нафас олсин япроқлар хушбўй.
Эсганида қирғоқда сабо,
Садо берсин дилда қўшиқ, куй.

Курбақа қуриллар, қамиш тебранур,
Парвона излайди ўтни, зиёни.
Инсон юрагида бўлиш керак нур
Ўқиб англаш учун буюк Басёни.

Дунёда атиргул бўлмас тикансиз,
Куз бўлмас дунёда бағри ҳазонсиз.
Суюндим-бўзладим, йиғладим-қулдим,
Азобсиз бахт бўлмас, севинч — армонсиз.

Гул ичра тугилдим, шодман шу элдан,
Бу гузал юрт менга жонимдай азиз.
Қирмиз-гунафшаранг настиран гулдан
Оқшом шеър шивирин тингладим лазиз.

Уйғонар тонг — Қақнус оловқуш,
Булутларин жилдирар сабо.
Ҳаётдаги бу кун — энг дилқуш,
Бу — энг гузал ғазалга наво.

Ёшлик... Умр ўтди, ҳаёлни суйдим,
Гўё кунча кеч бўлдим девона:
Севги қанотларин қўйдириб қўйдим,
Бегона оловга бўлиб парвона.

Юрагимда армон топмоқда камол,
Юрагимда соғинч чалаётир куй.
Жануб томонлардан эсганда шамол
Ногаҳон тушимга қирар ота уй.

Рус тилидан Р.МУСУРМОН таржимаси.

Ўзбекистон Ёзувчилар уюшмаси ва “Ижод” жамоат фонди уюшма аъзоси Гулнара Нурпелесовага турмуш ўртоғи Пахратдин АВЕЗОВнинг вафоти муносабати билан чуқур ҳамдардлик билдиради.

МУАССИС:

ЎЗБЕКИСТОН ЁЗУВИЛАР
УЮШМАСИ

ҲОМИЙ:

“МАТБУОТ ТАРҚАТУВЧИ”
АКЦИЯДОРАК КОМПАНИЯСИ

Сайтимизга ўтиш учун QR-коднинг
телефонингизга оқшолтириш қилинг.

**O'zbekiston
adabiyoti va san'ati**

Манзиллими: Тошкент — 100083, Матбуотчилар кўчаси, 32
Қабулхона — 233-52-91
Котибият — 233-49-93

Электрон манзиллими:
uzas.gzt@mail.ru
Танқид ва адабиётшунослик бўлими: 233-58-86
Ижтимоий ҳаёт бўлими: 233-57-42

Санъат бўлими: 233-56-40
Назм ва наср бўлими: 233-58-60

Бош

муҳаррир

Сирожиaddin

САЙИД

Тахриратга келган қўёғамалар таҳлил этилмайди ва муаллифларга қайтариб берилади.
Муаллифлар фикри тахрират нуктаи назаридан фарқлангани мумкин.

Масъул котиб — Асрор СУЛАЙМОНОВ
Навбатчи муҳаррир — Гулчехра УМАРОВА
Саҳифаловчи — Зафар РЎЗИЕВ

«ШАРҚ» нашриёт-матбаа акциядорлик компанияси босмахонаси.
Босмахона манзили: Буюк Турон кўчаси, 41-уй.

Босишга топшириш вақти — 21.00. Босишга топширилди — 23.55

Газета Ўзбекистон Матбуоти ва ахборот агентлигида 26.11.2014 йил 0283-рақам
билан рўйхатга олинган. Адади — 5510. Бурутма Г — 682. Ҳажми — 3 босма табақ А-2.
Нашр кўрсаткичи — 222. Ташкилотлар учун — 223. 1 2 3 4 5 6

ЖУМА КУНЛАРИ
ЧИҚАДИ.

СОТУВДА НАРХИ
ЭРКИН.

ISSN 2181-614X

